

DOMSTOLENS DOM (FEMTE AFDELING)
AF 13. NOVEMBER 1984¹

Birra Wührer SpA m.fl.
mod Rådet og Kommissionen for De europæiske Fællesskaber

»Gritz — ansvar uden for kontraktsforhold«

Forenede sager 256, 257, 265, 267/80, 5 og 51/81 og 282/82

Sammendrag

1. *Fællesskabsret — principper — overdragelse af rettigheder — mulighed herfor — følger*
2. *Ansvar uden for kontraktsforhold — skade — erstatning — rentekrav — anerkendelse heraf*
(EØF-traktaten, art. 215, stk. 2)

1. Muligheden for at kunne overdrage rettigheder er en regel, som principielt anerkendes i Medlemsstaternes retsordener, og som følgelig ligeledes skal anerkendes i fællesskabsretten. Erhververen af en rettighed må anses for indtrådt i retten til at anlægge sag i tilfælde af, at rettigheden krænkes.
2. Et krav om renter, der er gjort gældende i forbindelse med Fællesskabets ansvar uden for kontraktsforhold efter traktatens artikel 215, stk. 2, må vurderes på grundlag af de retsgrund-sætninger, der er fælles for medlemsstaternes retssystemer, og som artiklen henviser til. Disse retssystemer anerkender i almindelighed rentekrav.

I de forenede sager 256, 257, 265, 267/80, 5 og 51/81 og 282/82

BIRRA WÜHRER SPA, Viale Bornata 62, Brescia, ved sin repræsentant efter loven, generaldirektør Francesco Wührer,

MANGIMI NICCOLAI SPA, Corso Garibaldi 196, Napoli, ved sin repræsentant efter loven, direktør Giovanni Niccolai,

DE FRANCESCHI MARINO & FIGLI SPA, Viale Grigoletti 72A, Pordenone, ved sin repræsentant efter loven, direktør Dino De Franceschi,

¹ — Processprog: Italiensk.

RISERIA MODENESE SRL, via Milano 5, Carpi (Modena), ved sin repræsentant efter loven, Natalino Baetta,

DITTA RISERIE ANGELO E GIACOMO RONCAIA, Castelforte (Mantova), ved sine indehavere Angelo og Giacomo Roncaia,

alle ved advokat Nicola Catalano, Rom, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Ernest Arendt, Centre Louvigny, 34 B IV, rue Philippe-II,

DE FRANCESCHI SPA MONFALCONE, Monfalcone, ved sin midlertidige repræsentant efter loven, Coclite De Franceschi, ved advokaterne Mario Ubertazzi og Fausto Capelli, Milano, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Louis Schiltz, 83, boulevard Grande-Duchesse-Charlotte,

BIRRA PERONI SPA, via Guattani 6 A, Rom, ved sin repræsentant efter loven, generaldirektør Giorgio Natali, ved advokat Raimondo Marini-Carelli, Rom, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Jean Hoss, 15, Côte d'Eich,

sagsøgere,

mod

RÅDET OG KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER, for Rådets vedkommende ved Daniel Vignes, direktør for den juridiske tjeneste ved Rådet for De europæiske Fællesskaber, bistået af Arthur Brautigam, fuldmægtig i nævnte tjeneste, og med valgt adresse i Luxembourg hos H. J. Pabbruwe, direktør for afdelingen for juridiske spørgsmål ved Den europæiske Investeringsbank, 100, boulevard Konrad-Adenauer, Luxembourg, og for Kommissionens vedkommende ved juridisk konsulent Richard Wainwright og Guido Berardis, Kommissionens juridiske tjeneste, og med valgt adresse i Luxembourg hos Oreste Montalto, Kommissionens juridiske tjeneste, Jean Monnet-bygningen, Kirchberg,

sagsøgte,

angående en sag efter EØF-traktatens artikler 178 og 215, stk. 2,

har

DOMSTOLEN (femte afdeling)

sammensat af afdelingsformanden O. Due, dommerne C. Kakouris, U. Everling, Y. Galmot og R. Joliet,

generaladvokat: P. VerLoren van Themaat
justitssekretær: P. Heim

afsagt følgende

DOM

Sagsfremstilling

De faktiske omstændigheder og retsforhandlingernes forløb samt parternes påstande, anbringender og argumenter kan sammenfattes således:

I — Faktiske omstændigheder og skriftveksling

1. Ved forordningerne nr. 665 og 668/75 af 4. marts 1975 (EFT 1975, L 72, s. 14 og 18) afskaffede Rådet med virkning fra henholdsvis 1. august 1975 og 1. september 1975 de produktionsrestitutioner, der blev udbetalt til producenterne af majsgritz og brudris til bryggeriindustrien.

I dommen af 19. oktober 1977 (præjudiciel) i de forenede sager 124/76 og 207/77, SA Moulins et Huileries de Pont-à-Mousson mod Office national interprofessionnel des céréales og Société coopérative »Providence agricole de la Champagne« mod Office national interprofessionnel des céréales (Sml. 1977, s. 1795) fastslog Domstolen, at forordning nr. 665/75 var ugyldig, idet Rådet ved at ophæve restitutionerne for majsgritz og samtidig bibeholde restitutionerne for det konkurrerende produkt, nemlig majsstivelse, havde handlet i strid med princippet om ligebehandling til skade for producenterne af majsgritz.

Som følge af den dom blev de pågældende restitutioner, dvs. for såvel majsgritz som for brudris, genindført ved Rådets forordninger nr. 1125, 1126 og

1127/78 af 22. maj 1978 (EFT L 142 af 30. 5. 1978) med virkning fra datoen for Domstolens ovennævnte dom, dvs. den 19. oktober 1977. Der blev således ikke udbetalt restitutioner for perioden mellem den 1. august 1975 eller den 1. september 1975, hvor de blev afskaffet, og den 19. oktober 1977, hvor de atter blev indført.

Flere berørte producenter anlagde herefter sag ved Domstolen med påstand om erstatning for det tab, de havde lidt som følge af den manglende udbetaling af restitutioner. I dommene af 4. oktober 1979 i sag 238/78, Ireks-Arkady GmbH mod Rådet og Kommissionen (Sml. 1979, s. 2955), i de forenede sager 241, 242, 245-250/78, DGV og Rheinische Kraftfutterwerke GmbH m.fl. mod Rådet og Kommissionen (Sml. 1979, s. 3017), i de forenede sager 261 og 262/78, Interquell Stärke-Chemie GmbH og Diamalt AG mod Rådet og Kommissionen (Sml. 1979, s. 3045) og i de forenede sager 64 og 113/76, 167 og 239/78 og 28 og 45/79, P. Dumortier Frères SA m.fl. mod Rådet (Sml. 1979, s. 3091) fastslog Domstolen, at Fællesskabet havde på draget sig ansvar, og den dømte Fællesskabet til at betale sagsøgerne i ovennævnte sager de beløb, der svarede til de produktionsrestitutioner, som de ville have kunnet oppebære, hvis fremstillingen af majsgritz bestemt til bryggeriindustrien i perioden 1. august 1975 - 18. oktober 1977 havde givet ret til samme restitutioner som fremstillingen af majsstivelse.

2. De sagsøgende selskaber har i ovennævnte periode produceret eller anvendt

majsgritz og/eller brudris til anvendelse i bryggerier.

A — I den første sag (sag 256/80) anvendte sagsøgeren, selskabet Wührer SpA i perioden 1. august 1975 - 18. oktober 1977, til ølbrygning gritz og brudris, som selskabet havde købt direkte hos producenterne, som havde overdraget selskabet retten til produktionsrestitutionerne.

I medfør af artikel 3 i Rådets forordning (EØF) nr. 665 og Rådets forordning (EØF) nr. 668 af 4. marts 1975 fik selskabet til den 19. oktober 1977 ikke udbetalt de restitutioner, som var fastsat i de tidligere bestemmelser. Som følge af Domstolens ovennævnte domme af 19. oktober 1977 og 4. oktober 1979 krævede selskabet Wührer, ved telex af 18. august 1980, at Kommissionen udbetalte de restitutioner, som normalt skulle udbetales producenterne af majsgritz og brudris, som havde overdraget selskabet retten til de nævnte beløb.

Ved skrivelse af 3. september 1980 til Italiens permanente repræsentant ved Det europæiske Fællesskab meddelte Kommissionen, at den som i andre lignende tilfælde ikke kunne imødekomme kravet, idet det først var gjort gældende efter udløbet af den i artikel 43 i statuten for Domstolen fastsatte frist på fem år for forældelse af krav, der støttes på ansvar uden for kontraktsforhold mod Fællesskabet; efter Kommissionens opfattelse begyndte fristen at løbe den 20. marts 1975, hvor forordningerne nr. 665 og 668/75 blev offentliggjort.

B — Sag 257/80: Sagsøgeren Mangimi Niccolai SpA, der producerer majsgritz

til andre formål, begyndte den 16. marts 1976 at producere majsgritz til bryggeriindustrien. I medfør af artikel 3 i Rådets forordning (EØF) nr. 665/75 af 4. marts 1975 fik selskabet ikke udbetalt restitutioner for sin produktion indtil den 18. oktober 1977.

Som følge af Domstolens ovennævnte domme af 19. oktober 1977 og 4. oktober 1979 rettede sagsøgeren den 19. november 1979 henvendelse til det italienske finansministerium og landbrugsministeriet for at få udbetalt restitutionerne, og ved telex af 25. marts 1980 gjorde sagsøgeren det samme krav gældende over for Kommissionen for De europæiske Fællesskaber. Såvel over for den italienske administration som over for Kommissionen krævede sagsøgeren udbetalt i alt 208 551 246 lire, og henviste til en beregning i et dokument, der var vedlagt stævningen.

Ved skrivelse af 3. september 1980 afslog Kommissionen at imødekomme kravet, idet kravet var fremsat efter udløbet af den i artikel 43 i statuten for Domstolen fastsatte frist på fem år.

C — Sag 265/80: Sagsøgeren, selskabet De Franceschi Marino & Figli SpA, producerede i perioden 1. august 1985 - 18. oktober 1977 majsgritz bestemt til ølbrygning. I medfør af artikel 3 i Rådets forordning (EØF) nr. 665 af 4. marts 1975 fik firmaet ikke udbetalt restitutioner for sin produktion indtil den 18. oktober 1977. Som følge af Domstolens ovennævnte domme af 19. oktober 1977 og 4. oktober 1979 henvendte selskabet sig den 8. november 1979 til det italienske finansministerium og landbrugsministeriet for at få udbetalt i alt 131 466 576 lire, og ved anbefalet skrivelse af 8. maj 1980 fremsatte selskabet

samme krav over for Kommissionen for De europæiske Fællesskaber; selskabet specificerede ikke beløbet nærmere, men krævede et beløb svarende til restitutioner for de i perioden 1. august 1975 - 18. oktober 1977 producerede mængder.

Ved skrivelse af 30 september 1980 svarede Kommissionen, at kravet ikke kunne imødekommes, idet det direkte krav var fremkommet til Kommissionen efter udløbet af den i artikel 43 i statuten for Domstolen fastsatte frist på fem år.

D — Sag 267/80: I perioden 1. september 1975 - 18. oktober 1977 producerede og solgte sagsøgeren, selskabet Riseria Modenese Srl brudris bestemt til ølbrygning til forskellige bryggerier.

Som følge af Domstolens ovennævnte domme af 19. oktober 1977 og 4. oktober 1979 rettede selskabet, ved telex af 8. august 1980, henvendelse til Kommissionen for at få udbetalt de ikke ydede restitutioner. Anmodningen blev ikke besvaret, og sagsøgeren udledte med henvisning til Kommissionens svar på tilsvarende anmodninger, at kravet var blevet afvist med den begrundelse, at det var fremsat efter udløbet af fristen på fem år i artikel 43 i statuten for Domstolen.

E — Sag 5/81: Sagsøgeren, firmaet Riserie Angelo e Giacomo Roncaia, producerede i tiden 1. september 1975 - 18. oktober 1977 brudris til fremstilling af øl. I medfør af artikel 1 i forordning (EØF) nr. 668/75 af 4. marts 1975 fik firmaet ikke udbetalt restitutioner for dets produktion indtil den 10. oktober 1977.

Som følge af Domstolens ovennævnte domme af 19. oktober 1977 og 4. oktober 1979 rettede selskabet, ved skrivelse af 2. september 1980, henvendelse til Kommissionen for De europæiske Fæl-

lesskaber for at få udbetalt de pågældende restitutioner.

Anmodningen blev ikke besvaret, og af de afslag, Kommissionen havde givet på tilsvarende anmodninger, udledte sagsøgeren, at kravet var blevet afvist med den begrundelse, at fristen på fem år i artikel 43 i protokollen vedrørende statuten for Domstolen var udløbet.

F — Sag 51/81: Sagsøgeren, selskabet De Franceschi SpA Monfalcone, krævede udbetalt produktionsrestitutioner for den majsgritz, der var anvendt i bryggeriindustrien, for perioden 4. april 1977 - 18. oktober 1977. Den 23. november 1978 fremsendte selskabet en anmodning herom til de italienske finansmyndigheder, som afviste kravet med henvisning til, at der ikke var fastsat regler om EF-restitutioner for den pågældende periode. Den 19. december 1979 fremsatte sagsøgeren over for finansministeriet, landbrugsministeriet og finansmyndighederne krav om en erstatning på 54 327 278 lire med renter, svarende til de ikke ydede produktionsrestitutioner.

Den 15. april 1980 indgav sagsøgeren en tilsvarende begæring til Kommissionen, som ved telex af 25. september 1980, som sagsøgeren modtog gennem toldmyndighederne i Monfalcone, afviste kravet med henvisning til, at forældelsesfristen i artikel 43 i protokollen vedrørende statuten for Domstolen var udløbet.

3. Som følge af de udtrykkelige eller stiltiende afvisninger af deres krav har ovennævnte seks sagsøgere anlagt sag ved Domstolen i henhold til EØF-traktatens artikel 215, idet de har nedlagt påstand om, at det fastslås, at Fællesskabet har pådraget sig ansvar uden for kontraktforhold.

Selskabet Birra Wührer (sag 256/80) samt selskabet Mangimi Niccolai (sag 257/80) har anlagt sag den 24. november 1980. Selskabet De Franceschi Marino & Figli (sag 265/80) har anlagt sag den 28. november 1980. Selskabet Riseria Modenese (sag 267/80) har anlagt sag den 1. december 1980. Selskabet Riserie Roncaia (sag 5/81) har anlagt sag den 12. februar 1981 og selskabet De Franceschi Monfalcone (sag 51/81) den 9. marts 1981.

Rådet indgav mellemkommende proceskrifter den 29. december 1980 (sagerne 256, 257, 265 og 267/80), den 16. februar 1981 (sag 5/81) og den 15. april 1981 (sag 51/81, og Kommissionen den 30. januar 1981 (sagerne 256, 257, 265 og 267/80), den 17. februar 1981 (sag 5/81) og den 15. april 1981 (sag 51/81); de påstod heri sagerne afvist i henhold til artikel 91 i procesreglementet, idet de gjorde gældende, at forældelsesfristen på fem år i artikel 43 i protokollen vedrørende statuten for Domstolen var udløbet, og påstod således sagerne afvist, uden at behandlingen af realiteten indledtes.

Ved dom af 27. januar 1982 i sagerne 256, 257, 265, 267/80 og 5/81, som ved kendelse af 11. januar 1981 var blevet forenede med henblik på den mundtlige forhandling og domsafsigelsen, og ved dom af samme dato i sag 51/81 tog Domstolen ikke påstandene om afvisning til følge.

Skriftvekslingen blev således genoptaget med hensyn til realiteten, og ved kendelse af 17. februar 1982 besluttede Domstolen af forene sag 51/81 med de forenede sager 256, 257, 265, 267/80 og 5/81 under den mundtlige forhandling og domsafsigelsen.

4. Sag 282/82: Sagsøgeren, selskabet Birra Peroni SpA, anvendte i perioden 1. september 1976 - 18. oktober 1977 brudris, som det havde købt direkte hos producenterne, som overdrog selskabet kravet på restitutionerne; blandt producenterne er ovennævnte sagsøgere Riseria Modenese Srl (sag 267/80) og Riserie Roncaia (sag 5/81). Ved telex af 19. februar 1982 advarede selskabet derfor Kommissionen mod at udbetale erstatning til de nævnte sagsøgere på grund af den manglende betaling af de restitutioner, der omtvistes i nærværende sag, og selskabet indgav begæring om intervention i medfør af artikel 93, stk. 1, i Domstolens procesreglement. Begæringen blev afvist den 18. august 1982 med henvisning til, at den var indgivet for sent, da fristen var udløbet den 11. juli 1981 som følge af, at den i procesreglementets artikel 16, stk. 6, nævnte meddelelse om den sidste af de forenede sager (sag 51/81) blev offentliggjort i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* (C 71) den 1. april 1981.

Ved telex af 23. juni 1982 krævede selskabet af Kommissionen, at den udbetalte restitutioner på i alt 56 921 741 lire, hvilket beløb den ellers skulle betale selskabets leverandører, som havde overdraget det deres krav. Kommissionen besvarede ikke anmodningen.

Den 25. oktober 1982 anlagde selskabet Birra Peroni SpA sag i henhold til EØF-traktatens artikel 215. Ved kendelse af 9. marts 1982 besluttede Domstolen at forene sagen med de ovennævnte forenede sager med henblik på den mundtlige forhandling og domsafsigelsen.

5. Skriftvekslingen er forløbet forskriftsmæssigt, idet Rådet dog ved skrivelse af

25. marts 1982 har givet afkald på at indgive duplik i sag 282/82.

På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse.

Domstolen har dog anmodet sagsøgerne og Kommissionen om at besvare visse spørgsmål og give visse yderligere oplysninger, hvilket er sket inden for de fastsatte frister.

II — Parternes påstande

1. *Sagsøgerne* har nedlagt følgende påstande:

— Det europæiske økonomiske Fællesskab tilpligtes at erstatte det tab, sagsøgerne har lidt ved, at forordningerne (EØF) nr. 665 og 668/75 af 4. marts 1975 afskaffede produktionsrestitutioner og ikke genindførte dem for salg af majsgritz og/eller brudris i perioden indtil den 19. oktober 1977, idet erstatningen beregnes i henhold til de i stævningerne angivne kriterier, eller som Domstolen måtte finde retfærdigt og hensigtsmæssigt.

— Det europæiske økonomiske Fællesskab tilpligtes desuden at betale renter fra de tidspunkter, da hver enkelt restitution skulle have været udbetalt.

— Det europæiske økonomiske Fællesskab tilpligtes at afholde sagens omkostninger.

2. A — *Rådet* har nedlagt følgende påstande:

a) *I sagerne 256, 257, 265, 267/80, 5 og 51/81:*

— Det pålægges sagsøgerne at bevise størrelsen af det faktiske tab, de hævder at have lidt, og at der er årsagssammenhæng mellem tabet og en ulovlig retsakt fra fællesskabsinstitutionerne; såfremt der ikke føres det fornødne bevis, har Rådet påstået sig frifundet.

— I sidstnævnte tilfælde tilpligtes sagsøgerne at afholde sagens omkostninger.

— Subsidiært: Såfremt Domstolen helt eller delvis måtte tage påstandene til følge, statueres det, at sagsøgenes krav nedsættes med de beløb, sagsøgerne har overvæltet på senere handelsled, og at sagsøgenes krav fastsættes i national valuta under anvendelse af den »grønne« kurs på liren, der var gældende på det tidspunkt, hvor den transaktion blev gennemført, der har givet ret til udbetalingen af den omtvistede restitution.

b) *I sag 282/82:*

— Afvisning, for så vidt påstanden vedrører transaktioner, der har fundet sted før den 23. juni 1977, idet et sådant erstatningskrav definitivt er forældet.

— Det pålægges det sagsøgende selskab at bevise det faktiske tab, det hævder at have lidt, og at der er årsagssammenhæng mellem tabet og en ulovlig retsakt fra fællesskabsinstitutionerne; såfremt beviset ikke føres, nedlægges påstand om frifindelse.

— I sidstnævnte tilfælde tilpligtes sagsøgeren at afholde sagens omkostninger.

B — *Kommissionen* har nedlagt følgende påstande:

a) *I sagerne 256, 257, 265, 267/80, 5 og 51/81:*

— Frifindelse i samtlige sager.

— Sagsøgerne tilpligtes at afholde sagernes omkostninger.

b) *I sag 282/82:*

— Afvisning, for så vidt sagsøgeren har krævet erstatning for tab, der er lidt før den 23. juni 1977, og som vedrører fakturaer, der er udstedt før nævnte dato.

— I øvrigt frifindelse.

— Sagsøgeren tilpligtes at afholde sagens omkostninger.

III — Parternes anbringender og argumenter

Formaliteten

1. *Rådet* har anerkendt, at i henhold til dommene af 27. januar 1982 i de seks første sager skal sagerne tages under realitetspåkendelse, ligesom kravene ikke er forældede for de perioder, som slutter den 18. oktober 1977, og som for hver enkelt af sagsøgerne begyndte som følger:

A — Sag 256/80 (Birra Wührer): Kravet blev fremsat over for en kompetent fællesskabsinstitution (Kommissionen) den 18. august 1980; ifølge det oplyste har sagsøgeren ikke modtaget svar; sagen anlagt inden for en frist på fire måneder (artikel 43 i statutten for Domstolen sammenholdt med

EØF-traktatens artikel 175, stk. 2), nemlig den 24. november 1980; kravet kan således tages under realitetspåkendelse for så vidt angår perioden efter den 18. august 1975 (18. 8. 1980 minus 5 år).

B — Sag 257/80 (Mangimi Niccolai): Kravet blev fremsat over for Kommissionen den 25. marts 1980; Kommissionen svarede den 3. september 1980; sagen anlagt den 24. november 1980, hvilket er efter fristens udløb, idet sagen for at opretholde afbrydelsen af forældelsen som følge af, at kravet var fremsat over for en kompetent institution, burde have været anlagt senest fire måneder (fristen i artikel 43 i statutten og EØF-traktatens artikel 175, stk. 2) og ti dage (forlængelse af procesfristen under hensyn til afstanden) efter at kravet var fremsat (25. 3. 1980). Da sagen er for sent anlagt, konkret den 24. november 1980, kan kravet kun tages under realitetspåkendelse, for så vidt angår perioden fra den 24. november 1975, nemlig 24. november 1980 minus 5 år.

C — Sag 265/80 (De Franceschi & Figli): Kravet blev fremsat den 8. maj 1980, svar den 3. september 1980; sagen blev anlagt den 28. november 1980, altså efter fristens udløb; kravet kan derfor tages under realitetspåkendelse, for så vidt angår perioden fra den 28. november 1975 (jfr. sag 257/80).

D — Sag 267/80 (Riseria Modenese): Kravet blev fremsat over for Kommissionen den 8. august 1980; ifølge det oplyste modtog sagsøgeren ikke svar; sagen blev anlagt den 1. december 1980, altså inden for firemånedersfristen: Kravet kan således tages under realitetspåkendelse, for så vidt angår hele

perioden, såfremt det godtgøres, at der kun er tale om forarbejdning af brudris (for hvilke restitutionerne blev afskaffet den 1. 9. 1975), eller, hvis der også er tale om majs: kun med virkning fra den 8. august 1975.

E — Sag 5/81 (Riserie Roncaia): Kravet blev fremsat over for Kommissionen den 2. september 1980; sagsøgeren har ifølge det oplyste ikke modtaget svar; sagen anlagt den 12. februar 1981, altså efter fristens udløb; kravet kan således tages under realitetspåkendelse, for så vidt angår perioden fra den 12. februar 1976 (12. 2. 1981 minus 5 år).

F — Sag 51/81 (De Franceschi, Monfalcone): Kravet fremsat den 15. april 1980; ifølge det oplyste har sagsøgeren ikke modtaget svar; sagen anlagt den 9. marts 1981, altså efter fristens udløb; kravet kan således tages under realitetspåkendelse, for så vidt angår perioden fra den 9. marts 1976 (9. 3. 1981 minus 5 år).

G — Sag 282/82 (Birra Peroni): Kravet fremsat den 23. juni 1982; ifølge det oplyste har sagsøgeren ikke modtaget svar; sagen anlagt inden for de fastsatte frister (to måneder i henhold til artikel 43 i statuten for Domstolen, yderligere to måneder i henhold til EØF-traktatens artikel 175, stk. 2, og forlænget under hensyn til afstanden); kravet kan således tages under realitetspåkendelse, for så vidt angår perioden fra den 23. juni 1977 (23. 6. 1982 minus 5 år).

2. *Kommissionen* har ligeledes anerkendt, at kravene kan tages under realitetspåkendelse, for så vidt angår de ovenfor nævnte perioder. Med hensyn til kravet fra sagsøgeren Birra Peroni (sag

282/82) har Kommissionen imidlertid gjort gældende, at erstatningskravet er forældet, for så vidt angår perioden før den 23. juni 1977, dvs. mere end fem år før den 23. juni 1982, som er den dato, hvor kravet først blev fremsat, og Kommissionen har gjort gældende, at realitetsspørgsmålet følgelig skal begrænses til kun at omfatte de beløb, der kræves i henhold til fakturaer udstedt i perioden 23. juni 1977 - 19. oktober 1977, mens kravet i øvrigt må afvises.

3. Sagsøgeren Birra Peroni (sag 282/82) har anført, at forældelsesfristen og derfor også den frist, inden for hvilken erstatningskravet vedrørende perioden forud for den 23. juni 1977 skal gøres gældende, begyndte at løbe fra datoen for offentliggørelsen af Rådets forordninger nr. 1125 og 1127 af 23. maj 1978, hvorved de omtvistede restitutioner blev genindført; forordningerne blev offentliggjort i EFT L 142 af 30. maj 1978.

Realiteten

1. *Sagsøgerne* har i stævningerne fremført følgende anbringender og argumenter:

A — *Det sagsøgende selskab Birra Wührer* (sag 256/80) har anført, at det i perioden 1. august 1976 - 18. oktober 1977 anvendte majsgritz og brudris, som det købte direkte hos producenterne, til fremstilling af øl; ved udtrykkelig erklæring overdrog producenterne selskabet kravet på produktionsrestitutionerne.

Til støtte herfor har selskabet fremlagt:

— En liste over leverancerne af brudris, som dets fabrik i Brescia anvendte til fremstilling af øl i 1975, 1976 og 1977; som bilag har det vedlagt kopi af fakturaerne og erklæringerne om

overdragelse af kravet på restitutionerne.

- En liste over leverancerne af brudris, som dets fabrik i S. Cipriano anvendte i 1977 til fremstilling af øl; som bilag har det vedlagt kopi af fakturaerne og af erklæringen om overdragelse af kravet på restitutionerne.
- En liste over leverancerne af majsgritz, som dets fabrikker i Brescia og S. Cipriano anvendte i 1977; som bilag har det vedlagt kopier af fakturaerne og af erklæringerne om overdragelse af kravet på restitutionerne.

Med hensyn til Fællesskabets ansvar og det sagsøgende selskabs ret til erstatning for det tab, det har lidt, er det tilstrækkeligt at henvise til Domstolens ovennævnte domme af 4. oktober 1979.

For så vidt angår størrelsen af det lidte tab, må det efter sagsøgerens opfattelse svare til de restitutioner, der ikke er udbetalt, men som burde være det, med renter fra tidspunktet for hver enkelt manglende betaling.

Med hensyn til beregningen af de beløb, som Fællesskabet bør dømmes til at udbetale, har det sagsøgende selskab for det tilfælde, at de dokumenter, det har fremlagt, måtte anses for utilstrækkelige, erklæret sig rede til at imødekomme ethvert rimeligt krav fra sagsøgte, udover hvad Domstolen måtte bestemme.

Med hensyn til den pågældende beregning har selskabet dog understreget, at det som bilag til stævningen har vedlagt en oversigt over de leverancer af ris og majs, der er anvendt til fremstilling af øl; i oversigten er restitutionerne beregnet på grundlag af de anvendte mængder og de beløb i regningsenheder (eller ECU), der var gældende i de forskellige perioder (4. 9. 1975 - 31. 7. 1976, 1. 8. 1976 - 31. 7. 1977, 1. 8. 1977 - 18. 10. 1977). Det samlede beløb for hver enkelt

periode er omregnet til italienske lire på grundlag af den kurs, der var gældende i de nævnte perioder.

Sagsøgeren har imidlertid anført, at værdien af den italienske lire er forringet i en sådan grad, at det efter italiensk retspraksis er anerkendt, at tabene som følge af en valutaforringelse er erstatningspligtige. Sagsøgeren har i den forbindelse desuden understreget, at for i videst muligt omfang at sikre princippet om ligebehandling inden for hele det fælles marked må afgifter og restitutioner fastsættes i en teoretisk valuta, som på det konkrete tidspunkt omregnes til de forskellige nationale valutaer på grundlag af kurser, der hele tiden ajourføres. Sagsøgeren har således hævdet, at efter at have foretaget beregningen i regningsenheder (eller ECU) bør disse beløb omregnes til lire efter den kurs, der er gældende på betalingstidspunktet.

B — *Det sagsøgende selskab Mangimi Niccolai* (sag 257/80) har anført, at det først den 16. marts 1976 begyndte at producere majsgritz til fremstilling af øl, og at det inden da fremstillede gritz til anden anvendelse. I et bilag til stævningen har det i detaljer redegjort for produktionsprocessen i virksomheden.

Selskabet har forklaret, at det først fik kendskab til, at det havde ret til restitutioner, efter at det på et sent tidspunkt var kommet til kundskab om Domstolens sidste domme, og at det faktisk aldrig tidligere havde fået udbetalt restitutioner, og at det end ikke var bekendt med den nye ordning, hvorefter restitutionerne blev afskaffet.

Det har bemærket, at det derfor inden for de fastsatte frister må anfægte Kommissionens afslag og nedlægge påstand om, at Fællesskabet tilpligtes at erstatte selskabet det tab, det har lidt.

Ifølge det sagsøgende selskab andrager de restitutioner, som det har krav på, 208 551 246 lire, idet beregningen dog

skal ændres i overensstemmelse med det dokument, som selskabet har fremlagt som bilag til stævningen, og som vedrører beregningen af restitutionerne på grundlag af den kvota og de valutakurser, der var gældende på det tidspunkt, hvor selve restitutionerne burde være udbetalt.

Selskabet har desuden fremlagt en liste over dets leverancer til forskellige bryggerier i perioden 16. marts 1976 - 31. juli 1976, med fotokopier af fakturaerne, en liste over dets leverancer til forskellige bryggerier i perioden 1. august 1987 - 31. juli 1977, ligeledes med fotokopier af fakturaerne, og endelig en liste over dets leverancer til forskellige bryggerier i perioden 1. august 1977 - 18. oktober 1977, bilagt fotokopier af fakturaerne.

For så vidt angår Fællesskabets ansvar og selskabets krav på erstatning for det tab, det har lidt som følge af den manglende udbetaling af de omtvistede restitutioner, samt beregningen af erstatningens størrelse har selskabet fremført de samme anbringender og argumenter som den foregående sagsøger.

C — *Sagsøgeren, selskabet De Franceschi Marino & Figli* (sag 265/80), har anført, at det i perioden 1. august 1975 - 18. oktober 1977 producerede majsgritz til bryggeriindustrien.

Som bevis har selskabet fremlagt fotokopier af fakturaer, der i original er blevet sendt til Kommissionen som bilag til den skrivelse af 8. maj 1980, hvorved sagsøgeren krævede udbetalt et beløb svarende til restitutionerne, idet selskabet nærmere angav de mængder, der var produceret i perioden 1. august 1975 - 19. oktober 1977.

Med hensyn til Fællesskabets ansvar og selskabets krav på erstatning for det tab, det har lidt som følge af den manglende udbetaling af de omtvistede restitutioner, samt beregningen af erstatningens størrelse, har det fremført de samme anbrin-

gender og argumenter som de foregående sagsøgere.

D — *Sagsøgeren, selskabet Riseria Modenese* (sag 267/80), har bemærket, at det i perioden 1. september 1975 - 18. oktober 1977 har produceret og solgt brudris til fremstilling af øl til forskellige bryggerier.

Som bevis for de nævnte transaktioner har selskabet fremlagt fakturaer vedrørende direkte leverancer til de forskellige bryggerier. Selskabet har imidlertid understreget, at det ikke ved søgsmålet har nedlagt påstand om betaling af restitutionerne vedrørende 30 tons brudris, som det solgte til det sagsøgende selskab Wührer i 1975, og for 414,76 tons, som det solgte til samme selskab i 1977, idet alle krav på restitutioner er overdraget sidstnævnte selskab, og restitutionerne vedrørende de pågældende leverancer indgår i den særlige sag, som selskabet Wührer har anlagt.

For så vidt angår Fællesskabets ansvar og selskabets krav på erstatning for det tab, det har lidt som følge af den manglende udbetaling af de omtvistede restitutioner, samt beregningen af erstatningen, har sagsøgeren fremført de samme anbringender og argumenter som de foregående sagsøgere.

E — *Sagsøgeren, selskabet Riserie Angelo e Giacomo Roncaia* (sag 5/81), har anført, at det i perioden 1. september - 18. oktober 1977 har produceret brudris til fremstilling af øl.

Som bevis har selskabet fremlagt fakturaer svarende til de leverancer, som selskabet har foretaget; fakturaerne er dateret den 27. januar og den 18. marts 1977.

For så vidt angår Fællesskabets ansvar og selskabets krav på erstatning for det tab, det har lidt som følge af den manglende udbetaling af de omtvistede restitutioner, samt beregningen af erstatningens stør-

relse, har sagsøgeren fremført de samme anbringender og argumenter som de foregående sagsøgere.

F — *Sagsøgeren, selskabet De Franceschi Monfalcone* (sag 51/81), har anført, at det har fremstillet majsgritz til anvendelse i bryggeriindustrien, hvilket har givet selskabet ret til at få udbetalt restitutioner for perioden 4. april 1977 - 18. oktober 1977, og gjort gældende, at det har krav på en erstatning på i alt 54 327 278 lire med renter til betaling sker; beløbet fremgår af de fakturaer, som selskabet har fremlagt som dokumentation for de pågældende transaktioner.

I øvrigt har selskabet fremført de samme retlige argumenter som de foregående sagsøgere.

G — *Sagsøgeren, selskabet Birra Peroni* (sag 282/82), har anført, at det i perioden 1. september 1975 - 19. oktober 1977 købte brudris til fremstilling af øl i dets forskellige bryggerier, og at dets leverandører udtrykkeligt har overdraget selskabet retten til udbetaling af restitutionerne.

Selskabet har fremlagt en række fakturaer, hvoraf det fremgår, at det samlede restitutionsbeløb, der skal udbetales for den pågældende periode, og dermed også erstatningen for den manglende udbetaling, andrager 56 921 741 lire.

Med henvisning til Domstolens domme af 27. januar 1982 i de seks første af nærværende sager, hvorefter den femårige forældelsesfrist for sager vedrørende Fællesskabets ansvar uden for kontraktsforhold ikke kan begynde at løbe, før der er vished for, at sagsøgeren har lidt et tab, har selskabet indrømmet, at dets erstatningskrav kun består for transaktioner, der fremgår af fakturaer udstedt efter den 23. juni 1977, hvor

sagsøgeren gjorde kravet gældende over for Kommissionen.

Ifølge sagsøgeren andrager det beløb, det har krævet som erstatning, i så fald 2 168 373 lire med renter fra de datoer, hvor hver enkelt restitution burde være udbetalt, og tilbetaling sker.

Med hensyn til Fællesskabets ansvar har sagsøgeren påberåbt sig de samme anbringender og argumenter som de foregående sagsøgere, idet sagsøgeren navnlig har henvist til Domstolens ovennævnte domme af 19. oktober 1977 og 4. oktober 1979.

Med hensyn til formalitetsspørgsmålet har sagsøgeren i sin egenskab af erhverver af retten til at få restitutioner udbetalt bemærket, at når der er tale om en overdragelse af en ret til skadeserstatning har Domstolen udtalt sig positivt i dommen af 4. oktober 1979 i sag 238/78, Ireks-Arkady GmbH mod Kommissionen og Rådet for De europæiske Fællesskaber.

2. I svarskrifterne har de *sagsøgte institutioner* fremført følgende anbringender og argumenter:

A — *Rådet* har erkendt, at Fællesskabet i nærværende sag principielt har pådraget sig ansvar uden for kontraktsforhold som følge af, at forordningerne nr. 665 og 668/75 er ulovlige.

a) Rådet har imidlertid anført, at sagsøgerne ikke har bevist, at der er tale om et tab, eller årsagssammenhængen mellem en ulovlig retsakt fra fællesskabsinstitutionerne og det tab, sagsøgerne hævder at have lidt.

Rådet har anført, at de betingelser for at kræve erstatning for det lidte tab, som

Domstolen opstillede i præmis 9 i ovennævnte dom af 27. januar 1982 i de seks nævnte to omstændigheder, og har i modsat fald påstået sig frifundet.

Rådet har således nedlagt påstand om, at sagsøgerne kendes pligtige at bevise de nævnte to omstændigheder, og har i modsat fald påstået sig frifundet.

Rådet har gjort gældende, at det principielt er nødvendigt, at et sådant bevis føres, hvilket fremgår af ovennævnte domme af 4. oktober 1979, og navnlig af dommen i sag 238/78, Ireks-Arkady (præmisserne 14-17), hvor Domstolen med hensyn til et tilsvarende anbringende, som de sagsøgte institutioner havde fremført i de pågældende sager, fastslog, at »en sådan indvending kan principielt ikke uden videre afvises inden for rammerne af en erstatningssag«, og at »såfremt restitutionerne faktisk er overvæltet, eller har kunnet overvæltes på priserne, må det erkendes, at tabet ikke kan beregnes på grundlag af de ikke udbetalte restitutioner«, idet »... forhøjelsen af priserne [her træder] i stedet for restitutionerne og holder producenten skadesløs«.

Med hensyn til det sagsøgende selskab Birra Wührer (sag 256/80), som har erklæret, at de producenter, der har ret til restitutionen, har overdraget det retten til betaling af restitutionerne, har Rådet gjort gældende, at det i første række skal bevise sit faktiske tab ved til Domstolen at fremsende dokumentation for, at det har holdt sine leverandører skadesløs for den mistede restitution, og med andre ord bevise, at det som følge af ophævelsen af restitutionen til producenterne har betalt en pris, der var forhøjet med restitutionsbeløbet.

I modsat fald har det ifølge Rådet ikke lidt noget tab som følge af den mang-

lende udbetaling af restitutionerne, idet prisen på de af selskabet anvendte varer er uforandret efter ophævelsen af restitutionerne.

Rådet har fremført de samme argumenter med hensyn til kravet fra det sagsøgende selskab Birra Peroni, idet Rådet dog har tilføjet, at selskabet må bevise, at det ikke har indregnet følgerne af den manglende udbetaling af restitutionerne i sine salgspriser, og desuden, at selskabets leverandører på forskriftsmæssig måde faktisk har overdraget det retten til restitutionerne og den dermed følgende erstatning.

Rådet har i samme forbindelse påpeget, at sagsøgeren allerede den 19. februar 1982 pr. telex advarede institutionerne om ikke at foretage nogen udbetaling til sagsøgeren i ovennævnte sag 267/80, Riseria Modenese, og sagsøgeren i sag 5/81, Riserie Roncaia, men at de pågældende sagsøgere endnu ikke har frafaldet deres krav til fordel for sagsøgeren Birra Peroni.

For så vidt angår de sagsøgende produktionselskaber har Rådet bemærket, at såfremt de allerede inden ophævelsen af restitutionerne var producenter, må de bevise, at de ikke har eller at de ikke har kunnet overvælte forskellen som følge af den manglende udbetaling af restitutionen på deres salgspriser.

Hvis sagsøgerne har overvæltet forskellen på deres salgspriser, har de ifølge Rådet ikke reelt lidt noget tab, idet byrden er overvæltet på et senere handelsled, og, i sidste instans, på forbrugeren.

Rådet har desuden bemærket, at hvis de sagsøgere, der allerede var producenter

inden ophævelsen af de omtvistede restitutioner, ikke eller ikke fuldt ud har overvæltet forskellen på deres salgspriser, må de bevise, at de af objektive grunde ikke kunne forhøje deres salgspriser, og at de, af egen fri vilje, med henblik på at forøge afsætningen har undladt at forhøje deres salgspriser.

For så vidt angår de af sagsøgerne, der først har påbegyndt deres produktion efter ophævelsen af restitutionerne (sagsøgerne Mangimi Niccolai og Riserie Roncaia), har Rådet endelig bemærket, at de må bevise, at deres salgspriser er fastsat på et niveau, der ikke er rentabelt, og at forskellen mellem et rentabelt og et ikke rentabelt niveau svarer til de ikke udbetalte restitutioner.

Ifølge Rådet vil en erhvervsdrivende, som først påbegynder produktionen af majsgritz eller brudris til bryggeriindustrien efter ophævelsen af subventionerne, og som således frit kunne fastsætte sine salgspriser, normalt fastsætte dem på et lønsomt niveau, uden at den pågældende f.eks. over for sin kundekreds behøver at begrunde en prisforhøjelse, der skyldes den manglende udbetaling af restitutionen. Efter Rådets opfattelse må sagsøgerne i de sager bevise, at der foreligger årsagssammenhæng.

b) Med hensyn til spørgsmålet om bevisbyrden har Rådet påpeget, at det i de tidligere sager om erstatningsansvar (jfr. bl.a. sag 238/78, Sml. 1979, s. 2955, præmisserne 14-17) fastholdt, at såfremt en erhvervsdrivende, som mener at have lidt et tab som følge af en fællesskabsretlig foranstaltning, har overvæltet tabet på salgspriserne og således på et senere handelsled, kan der ikke ydes erstatning to gange, nemlig først af den endelige

forbruger og dernæst af de offentlige kasser, idet dette ville indebære en uberettiget økonomisk vinding for de berørte erhvervsdrivende.

Ifølge Rådet har Domstolen fastslået, at en sådan argumentation er begrundet, men at den i de ovennævnte kvældemel- og gritzsager dog var af den opfattelse, at såfremt beviset af den ene eller den anden grund er utilstrækkeligt, måtte tvivlen komme sagsøgerne til gode.

Rådet har derfor opfordret Domstolen til at tage disse domme op til fornyet overvejelse, da det i de fleste tilfælde vil være umuligt for institutionerne at fremlægge tilstrækkelige beviser for Domstolen, idet institutionerne normalt kun råder over de oplysninger, som sagsøgerne er fremkommet med under skriftvekslingen.

For så vidt angår den »grønne« kurs, der skal anvendes ved opgørelsen af sagsøgernes krav i national valuta, har Rådet bemærket, at det følger af Domstolens tidligere domme og af hensynet til ligebehandlingen af alle erhvervsdrivende inden for Fællesskabet, der har lidt et tab som følge af den manglende udbetaling af restitutionen, at sagsøgernes krav, udtrykt i RE/ECU på grundlag af de forarbejdede mængder, må fastsættes i national valuta ved anvendelse af den »grønne« kurs, der var gældende på det tidspunkt hvor den transaktion blev gennemført, som giver ret til restitutionen.

B — *Kommissionen* har ligeledes anerkendt, at Fællesskabet i nærværende sager har pådraget sig ansvar uden for kontrakt, hvilket Domstolen definitivt

fastslog i ovennævnte domme af 4. oktober 1979.

Kommissionen har imidlertid anført, at visse yderligere betingelser skal være opfyldt, for at sagsøgernes ret til erstatning kan anerkendes.

a) For det første har Kommissionen anført, at alle sagsøgerne dels skal angive det samlede erstatningsbeløb, de kræver, dels bevise, at de ikke på deres kundekreds har kunnet overværte de øgede byrder som følge af, at restitutionerne blev ophævet.

På linje med Rådet har Kommissionen i den forbindelse henvist til Domstolens ovennævnte domme af 4. oktober 1979, hvor Domstolen fastslog, at Fællesskabet havde pådraget sig ansvar, men omhyggeligt understregede, at det inden erstatningen blev udbetalt skulle undersøges, om den part, der kræver erstatning, har eller har kunnet overværte tabene som følge af den manglende udbetaling af restitutionerne på sine egne kunder gennem prisforhøjelser.

b) For det andet har Kommissionen fastholdt, at den forpligtelse er så meget mere iøjnefaldende med hensyn til sagsøgeren Mangimi Niccolai.

Kommissionen har understreget, at nævnte sagsøger i henhold til sine egne oplysninger (stævningens s. 2 og 3)

»først påbegyndte produktionen af majsgrøn til bryggeriindustrien den 16. marts 1976« at »selskabet tidligere kun producerede majsgrøn til anden anvendelse«, at »det først blev klar over, at det havde ret til restitutionerne ... efter at være kommet til kundskab om Domstolens efterfølgende domme meget sent«, og at »det sagsøgende selskab, som aldrig tidligere havde fået udbetalt restitutioner, i virkeligheden heller ikke var klar over den nye bestemmelse, hvorved restitutionen blev ophævet.«

Kommissionen har heraf udledt:

— Dels, at sagsøgeren både har været uvidende om, at der var restitutioner, og om, at de blev ophævet, hvilket udelukker, at der kan være årsagsforbindelse mellem den ulovlige retsakt, der er årsagen til tabet, og det påståede tab. Ifølge Kommissionen kan den skadevoldende omstændighed højst hænge sammen med den ændring af produktionen, som sagsøgeren foretog på grund af sine egne individuelle forhold, som intet har med den ulovlige fællesskabsretsakt at gøre, en retsakt, som sagsøgeren endog ikke selv havde kendskab til. Kommissionen har i den forbindelse påpeget, at i en stort set tilsvarende sag, sag 245/78 (SA Maïseries Benelux), anerkendte Domstolen ikke, at der var årsagssammenhæng mellem den ulovlige retsakt og tabet, og Domstolen afviste derfor, at sagsøgeren havde ret til erstatning, og

— dels, at sagsøgerens uvidenhed er bevis for, at selskabet Mangimi Niccolai har solgt gritz uden at foretage nogen speciel økonomisk beregning og således blot fastsatte sine priser ud fra markedsvillkårene. Sagsøgerens uvidenhed bevirker efter Kommissionens opfattelse også, at der ikke er tale om nogen egentlig overvæltning på aftagerne, men resultatet er det samme, for selv om det antoges, at der var den ovenfor nævnte årsagssammenhæng, må det erkendes, at der ikke er noget tab.

c) For det tredje har Kommissionen påpeget, at det sagsøgende selskab Birra Wührer har erklæret, at de producenter, der var selskabets leverandører, har overdraget det deres rettigheder, og at selskabet følgelig må bevise, at denne overdragelse er sket i henhold til en lovlige overdragelseserklæring.

Med hensyn til selskabet Birra Peroni, som ligeledes har anført, at det fra sine leverandører har fået overdraget retten til at få restitutionerne udbetalt, har Kommissionen bemærket, at den nævnte »overdragelse« i dette tilfælde ikke er en egentlig overdragelseserklæring, men en anvendelse af en særlig gennemførelsesbestemmelse med hensyn til betalingen af restitutionerne; den pågældende bestemmelse, som findes i et cirkulære fra 1970 det italienske finansministerium, giver bryggerierne mulighed for at fremsætte kravet på restitutionen i stedet for leverandøren af råvarerne, og med dennes samtykke.

Kommissionen har først påpeget de spørgsmål, som rejser sig på grundlag af det nævnte cirkulære, navnlig om det er foreneligt med fællesskabsbestemmelserne. Den har tilføjet, at den ved gennemgangen af de fakturaer, sagsøgeren Birra Peroni har vedlagt stævningen, har konstateret, at i strid med bestemmelserne i det pågældende cirkulære, i hvis artikel 4 det hedder, at »anmodningen om restitutioner skal indgives senest to år efter at forarbejdningen har fundet sted«, fremgår det af visse fakturaer, at der på den påberåbte »overdragelse« er anført en dato, der ligger langt senere end fristens udløb. Kommissionen har understreget, at det ved gennemgangen af de forskellige fakturaer, som sagsøgeren har fremlagt, kan fastslås, at der for den påståede »overdragelse« ikke sjældent er anført en dato, der går langt ud over fristen. Som eksempler har Kommissionen nævnt visse fakturaer (nr. 118 917, 119 681 og 120 426 fra det italienske firma Oli e Risi samt fakturaerne nr. 152 og 172 fra firmaet Riseria F. Specia), der alle er udstedt umiddelbart efter den 23. juni 1977, mens »overdragelserne« er dateret henholdsvis den 11. juni 1980 og den 15. maj 1980.

Uanset ovennævnte argumentation, og selv om det antoges, at der er tale om en egentlig »overdragelse«, må det fastslås, at den berørte sagsøger har fået »overdraget« retten til over for den kompetente nationale myndighed at kræve udbetalt restitutionerne, og ikke retten til at kræve erstatning for tabene, der ikke er det samme, selv om Domstolen måtte beslutte, at tabets størrelse skal svare til de ikke udbetalte restitutioner.

Kommissionen har desuden sat spørgsmålstegn ved, hvilken mening det i 1980 kan have at overdrage en ret til at få udbetalt restitutioner for 1977, når der aldrig har været fastsat regler om restitutioner for den periode. Strengt taget siger Domstolens ovennævnte domme fra 1979, at en ret til erstatning kan overdrages, men at producenten ikke kunne foretage nogen overdragelse i det omfang, han havde overvæltet sit tab på de priser, der blev faktureret bryggerierne.

Med hensyn til selskabet Birra Peroni's bemærkning i stævningen, hvorefter Domstolen i dommen af 4. oktober 1979 i sag 238/78, Ireks-Arkady, fandt, at et søgsmål, som en erhverver anlægger i tilfælde af en overdragelse af et erstatningskrav, kan tages under realitetspåkendelse, har Kommissionen bemærket, at den sag vedrørte to selskaber, der var deltagere i samme koncern, og at overdragelsen skete som led i en reorganisering af koncernen, og at de overvejelser, som førte til, at Domstolen tog sagen under realitetspåkendelse, følgelig ikke uden videre kan overføres til de konkrete omstændigheder i nærværende sag.

d) For det fjerde har Kommissionen hæftet sig ved sagsøgernes forklaringer i sagerne 51/81 (De Franceschi), 267/80 (Riseria Modenese) og 5/81 (Riserie Roncaia).

Kommissionen har først bemærket, at sidstnævnte sagsøger har erklæret (stævningens s. 1) at have »produceret brudris til fremstilling af øl i perioden 1. september 1975 - 18. oktober 1977«, og at sagsøgeren dernæst hævder (s.2), at

»beviset for produktionen af brudris til bryggeriindustrien fremgår af de fremlagte fakturaer, som dokumenterer de direkte leverancer til et kendt bryggeri i perioden 27. januar - 18. marts 1977.«

Kommissionen har herefter rejst det spørgsmål, hvorledes Riserie Roncaia kan udstede fakturaer vedrørende en begrænset periode, som ligger langt senere end ophævelsen af restitutionerne.

Det samme gør sig efter Kommissionens opfattelse gældende for selskabet De Franceschi SpA, som har lagt produktionsperioden 4. april 1977 - 18. oktober 1977 til grund.

Med hensyn til Riseria Modenese har Kommissionen bemærket, at denne sagsøger (stævningens s. 2 og 3) ikke har krævet udbetalt restitutioner for en bestemt mængde, idet selskabet med hensyn til denne mængde havde overdraget sine rettigheder til selskabet Wührer, der er sagsøger i sag 256/80.

Kommissionen har i den forbindelse bemærket, at den har modtaget telexmeddelelsen fra sagsøgeren Birra Peroni, som advarede Kommissionen mod at betale noget beløb overhovedet, hverken til Riseria Modenese eller til Riserie Roncaia, da de begge »over for sagsøgeren havde givet afkald på de restitutioner, der var ydet for brudris«

Bortset fra bryggeriet Peroni's meddelelse om at ville indtræde i sagen, burde

selskaberne Riseria Modenese og Riserie Roncaia således efter Kommissionens opfattelse uddybe dette spørgsmål nærmere over for Domstolen. Hvis bryggeriet Peroni's bemærkninger var korrekte, er det generelle spørgsmål om overvæltning på de senere aftagere ifølge Kommissionen endnu mere åbenbart og alvorligt. Bryggeriernes bemærkninger viser, at overvæltning har været en almindelig praksis, og at de sagsøgende produktionsselskaber således i endnu højere grad har bevisbyrden for det modsatte.

e) Endelig har Kommissionen understreget, at i tilfælde af, at den måtte blive dømt til at udbetale de krævede beløb, må betalingen ske på grundlag af de betingelser, som tidligere er opstillet i Domstolens domme, og som er følgende:

- De nationale myndigheder skal foretage en forudgående kontrol.
- De restitutioner, der ikke er udbetalt i den pågældende periode, beregnes efter den på daværende tidspunkt gældende omregningskurs.
- Der betales renter efter den af Domstolen fastsatte sats fra domsafsigelsen i nærværende sager.

3. I replikkerne har *sagsøgerne* anført følgende:

A — *Sagsøgerne i sagerne 256, 257, 265, 267/80 og 5/81*

a) De har indledningsvis fremkommet med bemærkninger til de sagsøgte institutioners argumentation, hvorefter sagsøgerne skal bevise deres faktiske tab ved, at de ikke har kunnet overvælte tabet på deres egne aftagere.

Sagsøgerne kan ikke anerkende, at en sådan forpligtelse påhviler dem.

Ifølge sagsøgerne følger det først og fremmest af processuelle hensyn, at sagsøgerne ikke har en sådan forpligtelse. De har anført, at hvis de som sagsøgere skal bevise, at de manglende restitutioner er årsagen til det hævdede tab og følgelig grundlag for påstanden, må det være de sagsøgte institutioner, der skal bevise, at indsigelsen om den påståede overvæltning af tabene på deres priser er berettiget, idet bevisbyrden for, at en indsigelse er berettiget, altid påhviler den, som fremfører den, jfr. såvel medlemsstaternes nationale regler som generaladvokat Capotorti's forslag til afgørelse i sag 238/78, Ireks-Arkady (Sml. 1979, s. 3006).

Ovennævnte sagsøgere har i øvrigt bemærket, at et bevis, der på grund af de objektive vanskeligheder, det rejser, er så uoverkommeligt som i nærværende sag, kun kan komme til at påhvile dem, såfremt den fordeling af bevisbyrden, der efter de sagsøgte institutioners opfattelse må gælde, vendes om, udelukkende fordi institutionerne har vanskeligt ved at finde hensigtsmæssige argumenter.

Sagsøgerne har i øvrigt bemærket, at i modsætning til, hvad de sagsøgte institutioner har anført, fremgår det på ingen måde af Domstolens praksis, at en sådan forpligtelse påhviler dem, der lider tab som følge af ophævelsen af restitutionerne.

Sagsøgerne har i den forbindelse navnlig henvist til én af dommene af 4. oktober 1979, nemlig dommen i sagen Dumortier Frères m.fl. (de forenede sager 64 og 113/76, 167 og 239/78 samt 27, 28 og 45/79, Sml. 1979, s. 3091), hvor de faktiske omstændigheder mest ligner de faktiske omstændigheder i denne sag; selv om Domstolen i den sag ikke uden videre afviste en sådan indsigelse, som de samme sagsøgte fremførte, forkastede Domstolen den dog i det konkrete tilfælde. Ifølge sagsøgerne må det forhold, at de faktiske omstændigheder i tilsvarende sager, navnlig i ovennævnte sag, er analoge, om ikke identiske, i nærværende sag også føre til, at de

sagsøgte institutioners indsigelse vedrørende beviset for, at tabet som følge af de manglende restitutioner ikke er overvæltet på sagsøgernes salgspriser, må afvises.

Sagsøgerne har anført, at selv om der ikke kan være tale om retskraft i egentlig forstand, da parterne ikke var de samme — bortset fra, at den samme argumentation på ny er fremført af de samme sagsøgte institutioner og allerede er blevet afvist — kan det ikke tænkes, at Domstolen træffer en anden afgørelse med hensyn til et spørgsmål, der i det væsentlige er identisk, idet der da er en risiko for forskelsbehandling af de forskellig sagsøgere.

De har understreget, at det er nødvendigt, at der træffes de samme afgørelser over for de forskellige sagsøgere, hvilket fordrer, at nærværende sag afgøres på samme måde som de ovenfor nævnte tilsvarende sager; denne opfattelse underbygges af, at præmisserne i de domme, der blev afsagt den 4. oktober 1979, er næsten fuldstændig identiske, og at en sådan løsning ikke kun må træffes over for producenterne af majsgritz, i det omfang de pågældende domme vedrørte det produkt, men også over for producenterne af brudris, når henses til, at de afgørelser, der blev truffet over for producenterne af kvældemel og af gritz i ovennævnte sager, er de samme.

Sagsøgerne har endelig bemærket, at udstedelsen af forordningerne nr. 1125 og 1127/78 af 22. maj 1978, hvorved de omvistede restitutioner blev genindført bevirkede, at der igen var tale om ligebehandling, men udelukkende med virkning fra den 19. oktober 1977, og at Domstolen i dommene af 4. oktober 1979 til gengæld fastslog, at det tab, der skal erstattes, må fastsættes i forhold til de restitutionsbeløb, der burde have været udbetalt i perioden forud for nævnte dato. Sagsøgerne har således gjort gældende, at da forordningerne af 19. oktober 1977 ikke indeholder nogen undtagelser eller forbehold vedrørende

retten til en fuldstændig restitution med tilbagevirkende gyldighed, såfremt tabene er overvæltet på successorerne, følger det heraf, at hvis den af Kommissionen og Rådet rejste indsigelse blev lagt til grund, ville der derved opstå en ny, retsstridig forskelsbehandling mellem dem, som ikke har fået udbetalt restitutioner efter den 19. oktober 1977 og dem, som ikke havde fået udbetalt restitutioner inden den dato.

b) Sagsøgerne har dernæst fremført bemærkninger til Kommissionens og Rådets argumentation, der i det væsentlige går ud på, at selskaberne Niccolai (og ifølge Rådet også sagsøgeren Riserie Roncaia) har påbegyndt produktionen af majsgritz efter ophævelsen af restitutionerne og derfor fastsatte deres priser på et lønsomt niveau, hvor man tog hensyn til, at restitutionerne var blevet ophævet.

I den forbindelse har de på ny henvist til principperne om bevis og bevisbyrde og har anført, at de sagsøgte institutioners indsigelse kun kan tages i betragtning, såfremt de beviste eller forsøgte at bevise, at salgsprisen på trods af den manglende udbetaling af restitutionen faktisk har været »lønsom« og desuden, at selskabet Niccolai og eventuelt selskabet Riserie Roncaia har solgt til en højere pris end de øvrige producenter af majsgritz eller brudris, som i henhold til Domstolens praksis har krav på at få udbetalt de ikke-ydede restitutioner som erstatning for det tab, de har lidt.

De har bemærket, at Kommissionen i den sammenhæng har omtalt Domstolens dom i sag 245/78, Maïseries Benelux, men at Kommissionen ikke har hæftet sig ved, at den sag var ganske anderledes, idet der var tale om en produktion, som fra starten blev anvendt til ét

formål, men siden — som en nødløsning — blev anvendt i bryggeriindustrien. Efter sagsøgernes opfattelse er nærværende sag helt anderledes. De har forklaret, at selskabet Niccolai ikke fandt det fordelagtigt at producere majsgritz til fremstilling af øl, idet prisen ikke var tilstrækkelig lønsom, når der ikke blev udbetalt restitutioner, og at selskabet først i slutningen af 1975 bestemte sig til at producere majsgritz til fremstilling af øl, efter at det havde modtaget et cirkulære af 29. november 1975 fra Associazione Nazionale Cerealisti, hvoraf det fremgik, at restitutionerne for majsgritz og brudris til fremstilling af øl i henhold til en meddelelse fra det italienske finansministerium af 30. oktober 1975 ville blive ophævet; det var dog i en tekstbemærkning tilføjet, at »da det ikke kan udelukkes, at de ophævede restitutioner genindføres med tilbagevirkende gyldighed (spørgsmålet behandles af EØF's kompetente organer), har finansministeriet besluttet, at de kompetente myndigheder (toldvæsenet og Ufficio tecnico delle imposte di fabbricazione, UTIF) for nærværende fortsat på anmodning af de berørte virksomheder skal anvende alle de tidligere gældende bestemmelser om ydelse af de pågældende restitutioner, så længe og i det omfang Fællesskabsmyndighederne ikke har truffet afgørelse herom.«

En sådan garanti foranledigede selskabet Mangimi Niccolai til at anskaffe det nødvendige udstyr med henblik på produktion af majsgritz til fremstilling af øl, idet selskabet derved kunne skabe nye afsætningsmuligheder for sin produktion, som det kunne udnytte fra og med marts 1976. Følgelig er de sagsøgte tilsyneladende uigendrivelige udsagn ikke bevist, men endog uberettiget.

Sagsøgerne har anført at de desuden har fremlagt fakturaer, som indeholder deres

priser; de har bemærket, at de sagsøgte fuldt ud kender de priser, der var gældende i den pågældende periode, og at de sagsøgte allerede måtte være i besiddelse af dokumentationen desangående, således at de kunne have fremlagt den for Domstolen under de sager, som var grundlaget for den af Kommissionen nævnte dom. Efter sagsøgernes opfattelse må de sagsøgte institutioner således nemt kunne bevise, f.eks. at sagsøgerne ikke har lidt noget tab på grund af de manglende restitutioner, idet de har solgt deres varer til en højere pris end den (som anvendtes af de øvrige producenter, som derimod anerkendtes at have krav på betaling af restitutionerne), som de ville opnå som erstatning for dette tab.

Sagsøgerne har erklæret, at selv om de ikke mener, at de har pligt til det, har de fremlagt oversigter fra den pågældende periode, hvoraf det fremgår, at selskabet Niccolai's priser ikke var højere end de i almindelighed gældende priser. Sagsøgerne har i særdeleshed understreget, at de lister, som de har henvist til, er kontantpriser for knust, afspidset majs i løs vægt (til foder) franko Milano, at produktionsomkostningerne for majsgritz til fremstilling af øl er betydelig højere, og at de fremlagte fakturaer desuden vedrører leverancer med en betalingsfrist på 30 eller 60 dage, således at de anvendte priser i virkeligheden ikke er højere end markedspriserne, men at de endog er lavere.

Efter sagsøgernes opfattelse havde de kun interesse i at producere majsgritz til fremstilling af øl, i det omfang der til salgsprisen var knyttet restitutioner.

Sagsøgerne har heraf konkluderet, at de sagsøgte institutioner i praksis umuligt kan bevise, at prisen var lønsom uden restitutionen.

c) For det tredje har sagsøgerne hæftet sig ved de forbehold, som Kommissionen har taget med hensyn til, om der var tale om en lovlig overdragelse til selskabet Birra Wührer af retten til at få udbetalt restitutionerne.

Sagsøgerne har bemærket, at argumentet er for sent fremført, da det har relation til den pågældende sagsøgers søgsmålsinteresse, og at spørgsmålet burde have været behandlet inden spørgsmålet om forældelsen, og følgelig burde være rejst på sagens tidligere trin. Med hensyn til, om denne indsigelse kan lægges til grund, har sagsøgerne erklæret, at de overlader dette til Domstolens skøn.

Sagsøgerne har gjort opmærksom på, at overdragelseserklæringerne, forsynet med overdragernes underskrift er vedlagt som bilag til de forskellige fremlagte fakturaer.

De har desuden tilføjet, at i en lignende sag tog Domstolen under alle omstændigheder hensyn til, at kravet på betaling af restitutionerne var overdraget bryggerierne, og at Domstolen med henvisning hertil afviste den indsigelse, der igen er fremført i nærværende sag (jfr. præmis 17 i dommen i Dumortier Frères-sagen).

Sagsøgerne har fastholdt, at overdragelsen til bryggerierne navnlig skyldtes de nærmere regler, der var fastsat for ydelsen af restitutionerne for brudris bestemt til fremstilling af øl. Da det var muligt at kontrollere produktionen af majsgritz bestemt til fremstilling af øl, kunne kontrollen med produktionen af brudris (der kun er et biprodukt eller rettere sagt et affaldsprodukt) efter sagsøgernes opfattelse kun foretages hos ølproducenterne, ligesom det i bestemmelserne desuden var fastsat, at anmodningen om udbetaling af restitutioner kan indgives af forarbejdningssvirk-

heden på betingelse af, at den har opnået en skriftlig tilladelse fra producenten af brudris.

Sagsøgerne har anført, at Domstolens tidligere praksis vedrørende dette præcise spørgsmål synes at være afgørende for, at de sagsøgte indsigelse må forkastes, en indsigelse, som de på ny har fremført til trods for, at den er fremført i tidligere sager og forkastet.

Sagsøgerne har anført, at netop fordi Domstolen allerede har forkastet argumentet, samtidig med at den udtrykkeligt har taget hensyn til, at bryggerierne i visse tilfælde har påtaget sig tabene som følge af de manglende restitutioner, afviste Domstolen, at en sådan overvæltning af tabene på bryggerierne var relevant, for så vidt Domstolen antog, at det ikke var bevist, at tabene var overvæltet på den endelige aftager.

Sagsøgerne har bemærket, at restitutionen i virkeligheden hænger sammen med produktets anvendelse (fremstilling af øl) og ikke den blotte fremstilling af produktet; det betyder derfor mindre, om restitutionen udbetales producenten af gritz (eller af brudris) eller producenten af øl.

Efter sagsøgernes opfattelse er den omstændighed, at ølproducenterne påtager sig risikoen i forbindelse med inddrivelsen af de ikke udbetalte restitutioner, på en måde et internt forhold, som ikke ændrer forholdet mellem de berørte virksomheder og Fællesskabet, og som ikke i sig selv ophæver tabet som følge af den omtvistede forskelsbehandling. Sagsøgerne har anført, at omkostningerne ved ølfremstilling på grundlag af gritz eller brudris har vist sig at være højere end ved fremstilling f.eks. på grundlag af stivelse. De har bemærket, at det ikke kan tillægges betydning, at det

har medført en begrænsning af gritz- og brudrisproducenternes indtægter eller en forhøjelse af ølproducenternes udgifter, idet ingen af disse ændringer udlignes af restitutioner, som burde være udbetalt, og ikke er blevet det. Efter sagsøgernes opfattelse må det bevises, hvilket ikke er sket, at byrden som følge af de manglende restitutioner har bevirket en forhøjelse af prisen på øl, som er overvæltet på den endelige forbruger i et omfang, der svarer til omkostningsforhøjelsen som følge af de manglende restitutioner. De har bemærket, at en sådan overvæltning faktisk både kunne skyldes en frivillig forhøjelse af priserne på gritz og brudris og overtagelsen af en byrde som følge af de tidligere nævnte overdragelseserklæringer.

Sagsøgerne har imidlertid understreget, at dette hverken er bevist eller tilbudt bevist. De har bemærket, at de ikke kan bevise, at der ikke er sket en sådan overvæltning, hvilket vil være umuligt, men at de i hvert fald indirekte kan bevise, at der ikke har fundet nogen overvæltning sted, og at dette ikke kan have været tilfældet, idet ølpriserne i Italien i det væsentlige kun er ændret som følge af en forhøjelse af produktionsafgifterne, af lønningerne, af de sociale omkostninger, emballage- eller elektricitetsudgifterne.

Sagsøgerne har i den sammenhang understreget, at netop ovennævnte poster har størst betydning for produktets endelige pris, mens prisen på gritz og brudris ikke er af en sådan betydning, at den i sig selv kan bevirke en væsentlig ændring af salgsprisen pr. enhed af det endelige produkt.

Sagsøgerne har tilføjet, at dette ikke har været til hinder for, at den samlede udgift til gritz og brudris og de manglende restitutioner for de nævnte produkter har haft en ikke ubetydelig

indvirkning på de ølfremstillende virksomheders generalomkostninger, således at man står i en situation, hvor det dels i praksis er umuligt at overvælte det lidte tab på den enkelte køber af en flaske eller en dåse øl, mens det tab, som ud fra et økonomisk synspunkt er af betydning, og som industrien som helhed har lidt og som ikke er godtgjort, på den anden side er uomtvisteligt.

Efter sagsøgernes opfattelse er det i den forbindelse tilstrækkeligt at nævne, at den italienske produktionsafgift for øl ved lovebekendtgørelse af 18. marts 1976 blev forhøjet fra 400 lire/hl til 600 lire/hl pr. procent saccharoseindhold, og at afgiften for almindelige øl med tolv procent saccharoseindhold steg fra 4 800 lire pr. hl 7 200 lire pr. hl, en gennemsnitlig forhøjelse på 2 400 lire/hl, hvilket svarer til 24 lire pr. liter. Den omstændighed alene ligger til grund for en stor del af prisforhøjelserne i perioden mellem ophævelsen af de omtvistede restitutioner og den 19. oktober 1977. Sagsøgerne har anført, at der hertil skal lægges den forøgelse af alle de øvrige produktionsomkostninger, der indtraf i den periode og samtidig med de almindelige prisstigninger.

d) For det fjerde har sagsøgerne fremkommet med bemærkninger til Kommissionens argumentation vedrørende selskaberne De Franceschi (sag 51/81), Riseria Modenese (sag 267/80) og Riserie Roncaia (sag 5/81).

Sagsøgerne har i den sammenhæng indledningsvis bemærket, at i en situation, hvor de berørte risemøller risikerede, at deres krav blev forældet, har de både for begrænsede kvanta, hvor de ikke havde overdraget rettighederne, og for visse kvanta, hvor de havde overdraget rettighederne til ølproducenter, som ikke havde anlagt sag med henblik på at afbryde forældelsen, fundet det rigtigt at

anlægge et selvstændigt søgsmål, selv om der var tale om begrænsede mængder. Efter sagsøgernes opfattelse er dette tilstrækkeligt til at besvare Kommissionens spørgsmål.

For så vidt angår majs har sagsøgerne derimod bemærket, at kun en mindre producent, handelselskabet Molino Lameri fra Cremona-provinsen, har overdraget rettighederne til selskabet Birra Wührer, således som det fremgår af de fremlagte dokumenter. Det er således på grundlag af en lovlig aftale, at sidstnævnte selskab har nedlagt påstand om, at der ved erstatningen for det lidte tab også indregnes den restitution, det har fået overdraget.

Sagsøgerne har tilføjet, at selskabet Niccolai derimod ikke har overdraget nogen ret til de pågældende restitutioner, og for selskabet De Franceschi & Figli's vedkommende har sagsøgerne anført, at de kan bevise (på grundlag af en fotokopi af et dokument fra Ufficio Tecnico delle Imposte de Fabricazione), at selskabet havde produceret majsgritz også før 1975, hvor restitutionen endnu ikke var ophævet.

For så vidt angår forholdet mellem Riseria Modenese og Riserie Roncaia på den ene side og selskabet Birra Peroni på den anden, har sagsøgerne bemærket, at førstnævnte selskaber ad retslig vej afbrød forældelsesfristerne, idet selskabet Peroni ikke havde anlagt en sådan sag, og at der som følge heraf opstod uenighed mellem Riseria Modenese og selskabet Peroni, som på et vist tidspunkt gav det fejlagtige indtryk, at Riseria Modenese kunne nægte at anerkende, at overdragelseserklæringerne var gyldige. Dette foranledigede selskabet Peroni til at afsende den telexmeddelelse, som Kommissionen har omtalt. Efter sagsøgernes opfattelse må det spørgsmål nu anses for fuldt klarlagt, således som det fremgår af selskabet Peroni's interventionsbegæring.

e) Endelig har sagsøgerne med hensyn til den »grønne« kurs, der skal anvendes ved beregningen af erstatningen, bemærket, at Rådet ikke med rette kan påberåbe sig princippet om ligebehandling af alle de erhvervsdrivende inden for Fællesskabet, som har lidt et tab som følge af ophævelsen af de omtvistede restitutioner, og at den eneste måde, hvorved princippet om ligebehandling kan sikres, er at beregne det samlede restitutionsbeløb i RE (eller ECU) for derefter at omregne det til hver enkelt sagsøgers nationale valuta efter den kurs, der er gældende på betalingstidspunktet.

Sagsøgerne har i den forbindelse anført, at ovennævnte domme, hvorved det anerkendtes, at de pågældende sagsøgerne havde krav på erstatning for det lidte tab, blev afsagt for tre år siden, og i sager, hvor sagsøgerne var fra lande, hvor devalueringerne har været af betydeligt mindre omfang end i Italien. Sagsøgerne har bemærket, at hvis Domstolen vil sikre, at princippet om ligebehandling overholdes, f.eks. mellem en italiensk og en tysk virksomhed, som på samme tidspunkt har fået medhold i deres påstand om erstatning for det samme og på samme tidspunkt ikke-udbetalte restitutionsbeløb, må beregningen derfor foretages RE eller i ECU og derefter omregnes til national valuta efter den på betalingstidspunktet gældende kurs. Sagsøgerne har tilføjet, at hvis erstatningen derimod, som foreslået af Rådet, svarer til de beløb, som burde være udbetalt i national valuta på det tidspunkt, hvor restitutionen burde være udbetalt, vil der i ovennævnte eksempel nødvendigvis blive tale om en forskelsbehandling af den italienske virksomhed i forhold til den tyske, idet den italienske virksomhed vil få udbetalt et beløb, der er uendelig meget mindre.

Som påstandene er formuleret, er det efter sagsøgernes opfattelse ganske

unødvendigt at tage stilling til det meget komplicerede og vanskelige spørgsmål vedrørende den italienske devaluering, som var baggrunden for en dom afsagt af den italienske Corte de Cassazione (dom nr. 3770 af 4. 7. 1979, Foro it. I, s. 1668), hvorved det nominalistiske princip, der indeholdes i artikel 1277 i den italienske codice civile, blev stadfæstet som gyldigt, men det samtidig blev fastslået, at debitor er pligtig at erstatte det tab, der er en følge af devalueringen, og som den kreditor, hvis fordring ikke er indfriet til tiden, har lidt.

B — *Sagsøgeren De Franceschi Monfalcone* (sag 51/81) har indledningsvis behandlet Kommissionens argumenter om, sagsøgeren kun har omtalt en produktionsperiode fra den 4. april 1977 til den 18. oktober 1977.

Sagsøgeren har forklaret, at indtil den 30. april 1975 udgjorde det sagsøgende selskab SpA De Franceschi Monfalcone og selskabet De Franceschi & Figli, der er sagsødere i sag 265/80, ét selskab, og at sagsøgeren De Franceschi SpA. Monfalcone den 1. maj 1975 blev stiftet som et selvstændigt selskab, og som sådan påbegyndte sin egen virksomhed fra og med 1976.

Det sagsøgende selskab har anført, at den omstændighed, at det fik kendskab til udbetalingen af produktionsrestitutionerne for majsgritz, selv om det først påbegyndte sine egne aktiviteter efter, at restitutionerne var ophævet ved forordning nr. 665/75, klart fremgår af (jfr. bilag 1 til replikken), at den tidligere direktør for det selskab, som sagsøgeren dannede med sagsøgeren De Franceschi & Figli på det tidspunkt, hvor restitutionerne blev udbetalt forskriftsmæssigt, siden blev direktør for sin egen virksomhed fra det tidspunkt, hvor den blev dannet som en selvstændig virksomhed.

Det er således forståeligt, at sagsøgeren, som på den måde havde kendskab til de pågældende restitutioner, kræver dem udbetalt.

Med hensyn til produktionsperioden og kravet om udbetaling af restitutionerne for netop den periode har det sagsøgende selskab anført, at dens synspunkter bygger på argumenter, der er lige så ubestridelige. Det har bemærket, at det var ganske overbevist om, at forordning nr. 665/75, hvorved produktionsrestitutionerne for majsgritz blev ophævet, var retsstridig, og dets ovenfor nævnte direktør havde ofte lejlighed til at forsvare sit synspunkt, både ved møder i finansministeriet i Rom og ved møder i Kommissionens kompetente direktorater i Bruxelles. Sagsøgeren har bemærket, at denne opfattelse, som deltes af forskellige ledende embedsmænd i de italienske ministerier, efter finansministeriets opfattelse må have været berettiget i en sådan grad, at det over for fællesskabsinstitutionerne med overbevisning kunne fastholde, at det var nødvendigt at genindføre produktionsrestitutionerne for majsgritz, et synspunkt, som ikke deltes af Ministerrådet og Kommissionen. Ifølge sagsøgeren var de kompetente italienske myndigheder så overbeviste om, at EF-forordningen, hvorved de nævnte restitutioner blev ophævet, var retsstridig, at finansministeriet den 3. oktober 1975 udsendte ovennævnte cirkulære, som informerede alle kompetente ministerier, alle toldmyndigheder og alle berørte erhvervsorganisationer om, at produktionsrestitutionerne for majsgritz kunne blive genindført med tilbagevirkende gyldighed. Sagsøgeren har i den forbindelse ligeledes henvist til det cirkulære fra Associazione Nazionale Cerealisti af 20. november 1975, som selskabet Mangimi Niccolai allerede har omtalt.

Ifølge selskabet De Franceschi Monfalcone er de nævnte dokumenter bevis for,

at de berørte italienske erhvervsdrivende på linje med sagsøgeren selv ikke alene har haft kendskab til de nævnte restitutioner, men at de erhvervsdrivende også er blevet opfordret til — på en vis måde officielt — at tage i betragtning, at udbetalingen af restitutionerne kunne blive genindført med tilbagevirkende gyldighed.

Med hensyn til det faktiske tab og det således opståede krav om erstatning har det sagsøgende selskab bemærket, at den omstændighed, at det har været bekendt med udbetalingen af restitutioner og var blevet opfordret til at tage hensyn til restitutionernes størrelse ved indgåelse af kontrakter om salg af majsgritz, viser, at det ikke på nogen måde kunne være foranlediget til at dække sig ind hos bryggerierne, og at det ved fastsættelsen af sine salgspriser har handlet helt korrekt, nemlig som om restitutionerne skulle betales på normal måde, og at det skyldte bryggerierne i et vist omfang at nyde godt af de fordele, som en restitution skulle give dem, i den forstand, at bryggerierne i kraft af gunstige priser blev ansporet til at købe majsgritz og således ikke udelukkende var afhængige af stivelsesproducenterne.

Det sagsøgende selskab har anført, at det var tvunget til at sælge til faste priser for ikke at miste sine kunder, uden at tage hensyn til de ophævede restitutioner, det vil sige til priser, som i gennemsnit var lavere end de frie markedspriser. Selskabet har fremlagt nogle fakturaer, hvoraf det fremgår, at dets priser har været lavere end priserne i prislisten for den største italienske sammenslutning vedrørende udarbejdelse af prislister for landbrugsvarer, Granaria di Milano. Selskabet har anført, at forskellen netop svarede til de omtvistede restitutioner (20 400 lire i gennemsnit pr. 50 kg majsgryn på det frie marked mod 18 000 lire

pr. 50 kg efter sagsøgerens priser, altså en forskel på 2 400 lire, som dækkes ind af restitutionerne, som indtil august 1977 var 2 946 lire og indtil oktober 1977 var 3 151 lire).

For at indtjene hele restitutionen over for bryggerierne burde sagsøgeren følgelig have solgt sit produkt til mindst samme pris som det tilsvarende produkt på det frie marked. Det sagsøgende selskab har anført, at når det derimod har solgt det til en pris, der i gennemsnit var langt mindre (i visse helt særlige tilfælde var priserne næsten ens, men dette skyldtes transport eller leveringstid) har det således bevist, at det ved fastsættelsen af produktets pris har taget hensyn til restitutionerne: Dette skyldtes navnlig et ønske om ikke at miste kunder, som ellers ville have henvendt sig til stivelsesproducenterne, som fortsat fik udbetalt EF-restitutionerne.

Efter sagsøgerens opfattelse har Rådet og Kommissionen begået en retlig fejl ved deres snævre fastsættelse af tabet.

Sagsøgeren har anført, at således som begrebet er anerkendt i alle medlemsstaternes retssystemer omfatter det både et tab, der bevirker en forringelse af den pågældendes formue i streng forstand og et tab som følge af, at en formuestigning er udeblevet på grund af den skadegørende handling. Sagsøgeren har i den forbindelse henvist til generaladvokat Capotortis forslag til afgørelse i sag 238/78 (pkt. 9 i forslaget, Sml. 1979, s. 2998), et synspunkt, som Domstolen tiltrådte i dommen af 4. oktober 1979 (præmis 13, Sml. 1979, s. 2973), idet Domstolen i den pågældende sag fastslog, at den skade, sagsøgeren havde påberåbt sig, hidrørte »fra Rådets ophævelse af de restitutioner, som ellers skulle have været udbetalt til kvældemelsprodu-

centerne, såfremt disse var blevet behandlet på samme måde som producenterne af majsstivelse« og at det derfor var størrelsen af disse restitutioner, som »burde danne grundlag for beregningen af det lidte tab«

Ifølge sagsøgeren kan det ikke bestrides, at der faktisk er lidt en sådan skade, idet tabet hverken kan blive mindre eller falde bort ved i den foreliggende sag at anvende teorien om at afkorte tabet med en eventuel fortjeneste, idet den teori forudsætter, at de begge er en umiddelbar og automatisk følge af den retsstridige omstændighed, som således ligger til grund for dem begge.

Ifølge sagsøgeren, som på dette punkt har henvist til generaladvokat Capotortis ovennævnte forslag til afgørelse (Sml. 1979, s. 3005), har ophævelsen af restitutionerne i den foreliggende sag ikke umiddelbart medført nogen gevinst for de skadelidte, og den fordel, som kunne antages at være en følge af en prisforhøjelse fra sagsøgernes side, kan ikke siges at være begrundet i ophævelsen af de omtvistede restitutioner, men i en selvstændig beslutning fra de berørte virksomheder.

Endelig har sagsøgeren fremført de samme anbringender og argumenter som de foregående sagsøgere med hensyn til beviset for, at der faktisk er lidt et tab, at der ikke er tale om overvæltning af tabet på deres salgspriser, spørgsmålet, hvem der har bevisbyrden på det punkt, samt spørgsmålet om, hvilken kurs der skal lægges til grund ved omregningen af RE (eller ECU) til italienske lire.

C — *Sagsøgeren Birra Pironi* (sag 282/82) har bemærket, at de sagsøgte institutioner har nedlagt påstand om, at

sagsøgeren har bevisbyrden for, at tabet som følge af de manglende restitutioner har medført en forhøjelse af vareprisen, som er overvæltet på forbrugeren. Sagsøgeren har bemærket, at en sådan forhøjelse bestemt kunne være sket efter forhøjelsen af priserne på brudris og/eller byrden som følge af, at retten til restitutionerne var overdraget. Sagsøgeren har anført, at det vil være umuligt at føre et negativt bevis for den pågældende overvæltning, men at sagsøgeren derimod indirekte kan bevise, at en sådan overvæltning ikke har fundet sted, og muligheden bestod heller ikke, idet priserne på øl i Italien kun svinger på grundlag af forhøjelser af fabriktionsafgiften, forhøjelser af lønningerne, sociale omkostninger, emballage eller energi.

I den sammenhæng har selskabet Birra Peroni ligeledes henvist til generaladvokat Capotorti's forslag til afgørelse i sag 238/78, Ireks-Arkady (Sml. 1979, s. 3005), hvor han udtalte, at »i det foreliggende tilfælde kan den fordel, som hævdes at være knyttet til prisforhøjelsen, imidlertid ikke anses for hidrørende fra ophævelsen af produktionsrestitutionen, idet den i virkeligheden er resultatet af producenterne autonome beslutning. Tabets afkortning med fortjenesten forudsætter med andre ord, at de begge er en umiddelbar og automatisk følge af den retsstridige adfærd, og afskaffelsen af fællesskabsstøtten har ikke i det foreliggende tilfælde umiddelbart givet skadelidte nogen fordele«.

Sagsøgeren har således bemærket, at de sagsøgte institutioner forsøger at begrunde deres standpunkt med princippet om »compensatio lucri cum damno«, men at det princip ikke kan finde anvendelse i det foreliggende tilfælde, idet forholdet efter den faste teori og praksis, der i dag er gældende i Italien, er det, at modregningen mellem

tabet og gevinsten skal hidrøre fra samme omstændighed, som er den retsstridige adfærd.

Selskabet Birra Peroni har anført, at Kommissionen ikke med rette kan slutte, at det tilkommer sagsøgeren at bevise det faktisk lidte tab og årsagssammenhængen mellem den ulovlige retsakt og retten til erstatning. Af de grunde, som er belyst af generaladvokat Capotorti i hans forslag til afgørelse i samme sag, 238/78, Ireks-Arkady, som sagsøgeren på ny har henvist til, har de sagsøgte institutioner bevisbyrden i den forstand, at de skal bevise, at sagsøgeren har overvæltet det lidte tab på de endelige aftagere af varerne.

4. *De sagsøgte institutioner* har i duplikkerne fremført følgende indsigelser og argumenter:

A — *Rådet* har anført, at det ikke kan tiltræde det ræsonnement, sagsøgerne har anlagt, og hvorefter det påhviler de sagsøgte institutioner at bevise den omtvistede overvæltning på deres priser, idet der i så fald er tale om en normal fordeling af bevisbyrden; tværtimod kan det efter Rådets opfattelse udledes af Domstolens praksis, at den manglende overvæltning kan være en omstændighed, som indgår i tabet, og som det påhviler sagsøgerne at bevise, i det mindste med hensyn til det umiddelbart opståede tab, og ud fra omstændighederne i sagen.

Rådet har bemærket, at selv om der retligt består en ordning, hvorefter tab af den nævnte karakter kan overvælttes på et senere led i handelskæden, vil en sådan ordning være til hinder for, at krav om tilbagebetaling kan tages til følge, selv om sådanne krav med held kunne gennemføres alene efter national ret.

Rådet har i den forbindelse henvist til Domstolens dom af 13. maj 1981 (International Chemical Corporation, sag 66/80, Sml. 1981, s. 1191, præmis 24).

Rådet har bemærket, at resultatet må blive det samme, såfremt de faktiske forhold har åbnet mulighed for en sådan overvæltning på salgspriserne.

De konkrete bevisligheder, som sagsøgerne har fremlagt, dvs. fakturaer for perioden efter restitutionernes ophævelse, giver ifølge Rådet grundlag for at antage, at der faktisk har fundet en overvæltning sted, idet de priser, de sagsøgende gritzproducerende selskaber har opgivet, og de købspriser, som selskabet Birra Wührer har nævnt, alle er i samme størrelsesorden.

Rådet har herefter bemærket, at hvis selskabet Wührer hævder, at dets leverandører har overdraget det retten til restitutionen, kan det heraf udledes, at selskabet for at opnå den pågældende overdragelse har holdt sine leverandører skadesløse for den manglende restitution, eller med andre ord, at selskabet til sine leverandører faktisk har betalt en købspris forhøjet med restitutionen.

Da de sagsøgende produktionsselskabers salgspriser alle ligger på samme niveau, har de således også fra de øvrige italienske bryggerier opnået en købspris forhøjet med restitutionen. Heraf følger, at de sagsøgende produktionsselskaber ikke har lidt noget tab.

Den omstændighed, at de italienske bryggerier tilsyneladende har fundet det hensigtsmæssigt uden videre at godtgøre de italienske majsgritzproducenter tabet af restitutionen, giver efter Rådets opfattelse grundlag for at antage, at de også let kunne indregne det heraf følgende tab i deres salgspriser.

Rådet har bemærket, at det af de bevisligheder, der er fremlagt indtil nu, kan udledes, at det på det pågældende tidspunkt i Italien var særdeles udbredt at foretage en overvæltning på de senere led i handelskæden.

Rådet har heraf konkluderet, at det i henhold til Domstolens praksis, jfr. dommen af 4. marts 1980 (Richard Pool), sag 49/79, Sml. s. 569, præmis 11) må påhvile sagsøgerne at bevise, at de i det mindste umiddelbart har lidt et tab.

Rådet har i øvrigt henvist til bemærkningerne i Kommissionens duplik.

B — *Kommissionen* har med hensyn til spørgsmålet om overvæltning af tabet på de senere aftagere bemærket, at sagsøgerne synes at være af den opfattelse, at Domstolen på den ene side har godkendt princippet og på den anden side har afvist det én gang for alle ved de allerede flere gange nævnte domme af 4. oktober 1979.

Kommissionen har først anført, at i modsætning til sagsøgerne, som har foreholdt Kommissionen ikke at have gjort det, har den ikke henvist til præmisserne 16 og 17 i dommen af 4. oktober 1979 i Dumortier Frères-sagen, af den simple grund, at de nævnte præmisser hverken tilføjer eller fjerner noget til princippet om overvæltning og dets indhold, idet der i det pågældende tilfælde var tale om en anvendelse af princippet, som intet har til fælles med sagsøgernes tilfælde. Efter Kommissionens opfattelse kan det ikke på grundlag af ligheden med de pågældende sager antages, at princippet om overvæltning af byrderne heller ikke gælder, fordi der er tale om et forhold, der er afgjort. Efter Kommissionens opfattelse bør Domstolen tværtimod anvende princippet konkret i hvert enkelt tilfælde for at nå frem til den mest retfærdige løsning.

Kommissionen har bemærket, at det bestemt ikke er rigtigt, at Domstolen i tidligere domme har udelukket, at anvendelsen af det pågældende princip kan have konkrete virkninger, og har videre bemærket, at der i den forbindelse blot kan henvises til præmis 18 i ovennævnte dom i Dumortier Frères-sagen for at blive klar over, at det er det modsatte, der er korrekt, og at Domstolen i visse tilfælde faktisk har afvist at tage en påstand om erstatning til følge. Kommissionen har citeret den pågældende præmis, hvori det hedder:

»Heraf følger, at det tab, der bør erstattes sagsøgerne, skal beregnes således, at det svarer til de restitutioner, som ville være blevet udbetalt dem, såfremt anvendelsen af majs til fremstilling af gritz til bryggeriindustrien i perioden 1. august 1975 - 19. oktober 1977, havde givet ret til de samme restitutioner som anvendelsen af majs til fremstilling af stivelse; dette gælder dog ikke for de mængder majs, som er anvendt til fremstilling af gritz, der i medfør af kontrakter, som sikrer køberen retten til en eventuelt genindført restitution, er blevet solgt til priser forhøjet med de ikke-udbetalte restitutioner.«

Efter Kommissionens opfattelse består der således et princip om overvæltning, og det er blevet anvendt og skal anvendes i enhver tilsvarende situation.

Det følger herefter, at det ikke er holdbart, når sagsøgerne bemærker, at anvendelsen af ovennævnte princip påvirker, at der opstår »en ny ulovlig forskelsbehandling« mellem de producenter, for hvem der i medfør af forordningerne nr. 1125 og 1127/78 med tilbagevirkende gyldighed til den 19. oktober 1977 er genindført restitutioner uden nogen begrænsning med hensyn til overvæltning, og de producenter, som gør krav på de pågældende restitutioner (i form af erstatning) for perioden forud

for nævnte dato, og som afskæres derfra i kraft af princippet om overvæltning.

Kommissionen har videre bemærket, at der ved ovennævnte forordninger med tilbagevirkende gyldighed blev genindført en restitution ad lovgivningsvejen, mens Domstolen ved domme således ad retslig vej fastsatte, at tabene skulle erstattes (med et beløb svarende til de ikke-udbetalte restitutioner). Efter Kommissionens opfattelse må der ubestrideligt for et erstatningssøgsmaal gælde særlige grænser og principper, og således også princippet om overvæltning. Kommissionen har i øvrigt tilføjet, at såfremt sagsøgernes opfattelse var korrekt, har Domstolen selv indført en forskelsbehandling ved at fastholde princippet om overvæltning og ved at anvende det.

Med hensyn til spørgsmålet om bevisbyrden har Kommissionen bemærket, at sagsøgerne har gjort gældende, at det under alle omstændigheder påhviler de sagsøgte institutioner at bevise, at en overvæltning har fundet sted eller at den var mulig, idet der er tale om en formalitetsindsigelse fra institutionernes side.

Efter Kommissionens opfattelse har sagsøgerne ikke ret, idet spørgsmålet om overvæltning ikke kan betragtes som en formalitetsindsigelse i dette ords egentlige forstand. Kommissionen har bemærket, at spørgsmålet må være en del af sagens realitet, rettere sagt hænge sammen med beviset for, at der faktisk er lidt et tab, og tabets størrelse, idet det netop ville være udelukket, at der faktisk var et tab, helt eller delvis, såfremt det blev bevist, at den person, der hævdede at have lidt et tab, kunne overvælte det på sine aftagere.

Ifølge Kommissionen påhviler det således sagsøgte at bevise, at der er et tab, samt tabets størrelse.

Med hensyn til de beviser for, at overvæltning ikke har fundet sted, som sagsøgerne har fremlagt, samtidig med, at de afviser, at bevisbyrden påhviler dem, har Kommissionen bemærket, at beviserne i det væsentlige består af lister over de priser, der var gældende på det tidspunkt, sagsøgerne har omtalt, til støtte for, at der klart ikke har fundet nogen overvæltning af skaden sted, idet de priser, sagsøgerne anvendte, ikke var højere end prislistepriserne.

Efter Kommissionens opfattelse kan de fremlagte prislister ikke tjene som bevis.

Kommissionen har først bemærket, at prislisterne vedrører forskellige produkter (dels knust, afspiret majs i løs vægt til foderbrug, dels majs mel) og kan derfor ikke sammenlignes med de omtvistede produkter (gritz og brudris). Kommissionen har bemærket, at selv bortset fra sådanne detaljer er en sådan sammenligning en klar metodisk fejl, idet det ikke har mening at sammenligne sagsøgernes priser med markedspriserne. Kommissionen har anført, at de eventuelle markedspriser kun kan afspejle priserne for de producenter, som alle er i samme situation, nemlig at de ikke får udbetalt restitutioner, og deres priser må mere eller mindre være de samme.

Selv om der var prislister for gritz og brudris, ville de med andre ord efter Kommissionens opfattelse ikke være til stor hjælp, for man ville kun kunne fastslå, at de svarer til producenternes priser.

Hvad der efter Kommissionens opfattelse ville være af interesse, ville være en opstilling over sagsøgernes priser, f.eks. i perioden 1974-1978, hvilket ville give et meget bedre indtryk af prisudviklingen og af overvæltningen af byrderne på senere led.

Med hensyn til de bevisligheder, der er fremlagt i sagen, har Kommissionen påpeget, at det på grundlag af en gennemgang af de af sagsøgerne fremlagte fakturaer kan udledes, at priserne i fakturaerne i den pågældende periode har udviklet sig parallelt for alle sagsøgernes vedkommende, og at det fremgår af den oversigt, Kommissionen har vedlagt som bilag til duplikken, at sagsøgernes priser praktisk taget har været de samme i hver måned eller kvartal.

Den omstændighed, at sagsøgeren i sag 256/80 (Birra Wührer) er en bryggeri-virksomhed, som anser sig for berettiget til at anlægge et erstatningssøgsmål på grund af, at gritz- og brudrisproducenterne har overdraget sagsøgeren deres rettigheder, indebærer derfor ifølge Kommissionen, at de priser, der er angivet i de fakturaer, virksomheden Birra Wührer har fremlagt, omfatter dens leverandørers overvæltning; hvis det forholdt sig anderledes, ville Birra Wührer nemlig ikke have søgsmålsinteresse i den foreliggende sag.

Kommissionen har således udledt, at den omstændighed, at de priser, som anvendes af de øvrige sagsøgende producenter af gritz og brudris, er de samme, og at deres udvikling er parallel med prisudviklingen for selskabet Birra Wührer, viser, at der faktisk har fundet en overvæltning sted, og at Kommissionen således bør frifindes for sagsøgernes påstande om erstatning.

Dette bekræftes ifølge Kommissionen på afgørende måde af, at to af sagsøgerne, Riseria Modenese (sag 267/80) og Riserie Roncaia (sag 5/81), som har overdraget deres rettigheder til sagsøgeren Birra Peroni (sag 282/82), har bekræftet at have overdraget rettighederne, og har således indirekte anerkendt, at de tab, de har lidt som følge af ophævelsen af restitutionerne, er overvæltet på sidstnævnte sagsøger.

Kommissionen har i øvrigt anført, at overvæltningen bekræftes af en gennemgang af de faktiske omstændigheder omkring sagsøgeren Mangimi Niccolai, idet Kommissionen har gjort opmærksom på, at den pågældende virksomhed i stævningen hævdede, at den først fik kendskab til, at den havde ret til restitutioner, efter på et sent tidspunkt at være kommet til kundskab om Domstolens senere domme, og at den endog ikke var klar over den nye ordning, hvorved restitutionerne blev ophævet, men siden har skiftet standpunkt og hævdet, at den i forbindelse med påbegyndelsen af sin produktion gik ud fra, at restitutionerne med stor sandsynlighed ville blive genindført. Efter Kommissionens opfattelse har sagsøgeren Mangimi Niccolai således oprådt på markedet i total uvidenhed om restitutionerne, og anvendt priser, der mere eller mindre svarede til dens konkurrenters, hvorfor disse virksomheder efter Kommissionens opfattelse allerede overvæltede et beløb svarende til de manglende restitutioner på deres aftagere; det er således klart, at selskabet Mangimi Niccolai også tilpassede sig dette prisniveau, selv om det fortsat ikke kendte til restitutionerne.

Med hensyn til cirkulæret fra Associazione Nazionale Cerealisti, som sagsøgerne Mangimi Niccolai og De Franceschi Monfalcone har henvist til, kan det ifølge Kommissionen ikke tjene som bevis, idet det er fuldstændig i modstrid med dets forudgående erklæringer, og det må under alle omstændigheder forekomme usandsynligt, at en så vag og tvetydig tekst kan have foranlediget en virksomhed, der indtil da var specialiseret i fremstillingen af »majsgryn, udelukkende til andre formål«, jfr. sagsøgerens udsagn, til ganske at opgive den pågældende produktion til fordel for en anden produktion, når virksomheden ikke havde fundet det hensigtsmæssigt at gøre det på et tidspunkt, hvor Fælles-

selskabet faktisk udbetalte restitutionerne, dvs. inden de blev ophævet.

Kommissionen har endelig hæftet sig ved, at det i det pågældende cirkulære hedder, at »finansministeriet har besluttet, at de kompetente tjenestegrene (toldvæsenet og UTIF) fortsat på de berørte virksomheders anmodning skal træffe alle de allerede fastsatte forholdsregler med henblik på at yde de pågældende restitutioner ... « og har tilføjet, at virksomheden Mangimi Niccolai ikke på nogen måde har henvist til, at den har fremsat en sådan begæring eller omtalt forpligtelserne i henhold til cirkulæret, hvilket således på ny bekræfter de sagsøgte institutioners opfattelse af, at tabene som følge af de manglende restitutioner var blevet overvæltet.

Ifølge Kommissionen underbygges den opfattelse desuden af Birra Wührersagen, hvor leverandørerne havde overdraget deres rettigheder til restitutionen til sagsøgeren, der lige så lidt som de øvrige sagsøgere har ført det bevis, der påhviler den, nemlig at den ikke har kunnet overvælte de forhøjede byrder som følge af de højere priser, den har betalt sine leverandører. Kommissionen har anført, at sagsøgeren kun vagt og i utilstrækkelig grad har omtalt, at priserne på risgryn eller brudris udgør en sådan andel af den samlede pris, at der ikke af den grund alene kan foretages en betydelig ændring af salgspriserne for de forskellige enheder af færdigvaren.

Kommissionen har fortolket det udsagn på den måde, at i forhold til andre årsager til prisforhøjelser (fabrikationsafgifter, forhøjelser af lønninger og arbejdsgiverbidrag til de sociale sikringsordninger, af prisen på emballage, elektricitet osv.) spiller prisforhøjelser for råvarerne kun en ubetydelig rolle. Efter Kommissionens opfattelse bevirker den

omstændighed ikke, at det er umuligt at foretage en overvæltning; tværtimod bliver overvæltningen lettere, når den indregnes i de samlede prisforhøjelser.

Med hensyn til den sagsøgende virksomhed Birra Peroni (sag 282/82) har Kommissionen bemærket, at den i replikken blot har bestridt, at skadelidte har bevisbyrden for, at den ikke har kunnet overvælte forhøjelsen af byrderne som følge af den manglende udbetaling af restitutionerne på sine aftagere.

Kommissionen har hertil anført, at sagsøgeren i det væsentlige ser dagen ud fra spørgsmålet om bevisbyrden og således anerkender princippet om, at ethvert grundlag for erstatningssøgsmålet falder bort, såfremt sagsøgeren har eller har kunnet foretage en overvæltning; dette betyder, at spørgsmålet efter Kommissionens opfattelse udelukkende drejer sig om at afgøre, om det påhviler skadelidte eller modparten at bevise, at overvæltningen har fundet sted.

Kommissionen har bemærket, at spørgsmålet om overvæltning ikke kan betegnes som en formalitetsindsigelse, idet det er en del af realiteten i erstatningssøgsmålet, og rettere sagt henhører under spørgsmålet om beviset for, at der faktisk er lidt et tab samt for dettes størrelse, idet der netop ikke er tale om et tab, enten helt eller delvis, såfremt skadelidte har kunnet overvælte det lidt tab på sine egne aftagere.

Kommissionen har videre bemærket, at sagsøgernes, og navnlig Birra Peroni's henvisning til visse afsnit i generaladvokat Capotorti's forslag til afgørelse i sag 238/78, Ireks-Arkady, hvori han omtaler princippet om »compensatio lucri cum damno«, intet har at gøre med spørgsmålet om bevisbyrden, og at der ikke af det spørgsmål kan udledes noget herom; da Domstolen har godkendt princippet om overvæltning og alle

følgerne heraf, vil det eneste spørgsmål, der skal afgøres, være, hvem der har bevisbyrden; efter Kommissionens opfattelse må bevisbyrden påhvile sagsøgerne.

For så vidt angår gyldigheden af leverandørernes overdragelse til sagsøgeren Birra Wührer af retten til at få udbetalt restitutionerne, har Kommissionen i det væsentlige fremført de samme anbringender og argumenter som i svarkriftet i Birra Peroni-sagen.

Kommissionen har således bemærket, at der i det foreliggende tilfælde ikke er tale om en egentlig aftale om overdragelse, men om anvendelse af en særlig gennemførelsesbestemmelse vedrørende betaling af restitutioner i henhold til det italienske finansministeriums cirkulære af 1970, og hvorefter bryggerierne kan indgive ansøgning om restitutionen i stedet for leverandøren af råvaren og med dennes samtykke.

Kommissionen har på ny påpeget de spørgsmål, som cirkulæret må give anledning til, navnlig spørgsmålet om dets forenelighed med de fællesskabsretlige bestemmelser, og har videre bemærket, at det fremgår af de fakturaer, der er vedlagt stævningen, at i strid med bestemmelserne i det pågældende cirkulære, hvis artikel 4 fastsætter, at »fristen for indgivelse af ansøgningen om restitutionen er på to år fra datoen for forarbejdningen« og at »overdragelsen« er dateret langt senere end ovennævnte frists udløb. Som eksempel har Kommissionen nævnt fakturaerne fra en leverandør til selskabet Wührer, Molino Lamerie, som er daterede i perioden juni-november 1977, mens den overdragelse, sagsøgeren har henvist til, er dateret den 3. november 1980.

Endelig har Kommissionen gentaget, at selv om det kunne antages, at der var

tale om en egentlig overdragelse, bør det understreges, at det er retten til at kræve restitutionerne betalt hos den kompetente nationale myndighed, der er overdraget, og ikke retten til at kræve tabet erstattet, hvilket er den anden ret, selv om Domstolen i sin tid fastslog, at erstatningens størrelse skulle svare til de ikke-udbetalte restitutionsbeløb.

IV — Mundtlig forhandling

I retsmødet den 29. maj 1984 er der afgivet mundtlige indlæg af sagsøgerne

Birra Wührer, Mangimi Niccolai, De Franceschi Marino & Figli, Riseria Modenese, Riserie Angelo e Giacomo Roncaia, alle ved advokat N. Catalano, sagsøgeren SpA De Franceschi Monfalcone ved advokat F. Capelli, sagsøgeren Birra Peroni ved advokat R. Marini-Clarelli, Rådet for De europæiske Fællesskaber ved Gallas, som befuldmægtiget, og Kommissionen for De europæiske Fællesskaber ved G. Berardis, som befuldmægtiget.

Generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 10. juli 1984.

Præmisser

- 1 Ved stævninger, indgivet til Domstolens justitskontor henholdsvis den 24. og 28. november 1980, den 1. december 1980, den 12. januar 1981, den 9. marts 1981 og den 25. oktober 1982, har Birra Wührer og seks andre selskaber i medfør af EØF-traktatens artikel 215, stk. 2, anlagt sager med påstand om erstatning for det tab, de anfører at have lidt som følge af, at produktionsrestitutionerne for majsgritz og brudris bestemt til bryggeriindustrien retsstridigt blev ophævet ved Rådets forordninger nr. 665 og 668/75 af 4. marts 1975 om ændring af forordning nr. 120/67/EØF om den fælles markedsordning for korn og af forordning nr. 359/67/EØF om den fælles markedsordning for ris (EFT L 72 af 20. 3. 1975, s. 14 og 18).
- 2 Ved kendelser af 11. marts 1981 og 17. februar 1982 blev de seks første sager forenede med henblik på den mundtlige forhandling og domsafsigelsen. Den syvende sag blev siden forenet med ovennævnte sager ved kendelse af 9. marts 1983.

- 3 Indledningsvis bemærkes, at Domstolen i dommen af 19. oktober 1977 i de præjudicielle, forenede sager 124/76 og 20/77, SA Moulins et Huileries de Pont-à-Mousson og Société coopérative »Providence agricole de la Champagne« mod Office national interprofessionnel des céréales (Sml. s. 1795) kendte for ret, at ovennævnte forordning nr. 665/75 var uforenelig med princippet om ligebehandling og derfor ugyldige i det omfang, den ophævede produktionsrestitutionerne for gritz og majsgryn bestemt til bryggeriindustrien, men samtidig opretholdt dem for det konkurrerende produkt majsstivelse.
- 4 Som følge af dommen blev produktionsrestitutionerne for majsgritz, som anvendes af bryggeriindustrien, genindført ved Rådets forordning nr. 1125/78 af 22. maj 1978 (EFT L 142 af 30. 5. 1978, s. 21) og produktionsrestitutionerne for brudris til samme anvendelse ved Rådets forordning nr. 1127/78 af 22. maj 1978 (EFT L 142 af 30. 5. 1978, s. 24). De to forordninger trådte i kraft på tredjedagen efter offentliggørelsen i De Europæiske Fællesskabers Tidende. I henhold til artikel 1, sidste stykke, i forordning nr. 1125/78 og artikel 6 i forordning nr. 1127/78 kunne restitutionerne dog efter anmodning ydes med virkning fra den 19. oktober 1977, det vil sige med tilbagevirkende gyldighed fra afsigelsen af Domstolens dom i de forenede sager 124/76 og 20/77, jfr. ovenfor, og ikke med virkning fra de tidspunkter, hvor ovennævnte forordninger nr. 665 og 668/75 trådte i kraft.
- 5 Sagsøgerne har nedlagt påstand om erstatning for det tab, de har lidt som følge af, at der i perioderne fra den 1. august 1975 henholdsvis den 1. september 1975, hvor forordningerne nr. 665 og 668/75 trådte i kraft, til den 19. oktober 1977 ikke blev udbetalt restitutioner. Samtlige sagsøgere har anført, at tabet svarer til de indtægter, de ikke har haft i form af de restitutionsbeløb, de som producenter eller erhververe af producentrettigheder ville have fået udbetalt, hvis der for majsgritz og brudris var blevet ydet de samme restitutioner som for stivelse.

De sagsøgende produktionsselskabers søgsmålskompetence

- 6 Sagsøgerne i sagerne 257, 265 og 267/80 samt 5 og 51/81 har til støtte for deres påstande påberåbt sig, at de er producenter af majsgritz og/eller brudris. De kan således anlægge sag ved Domstolen.

- 7 Det må imidlertid fastslås, at sagsøgeren i sag 267/80, selskabet Riseria Modenese, der har nedlagt påstand om erstatning for det tab, det skulle have lidt som følge af, at det ikke fik udbetalt restitutioner for brudris i perioden 25. november 1975 - 31. august 1977 — ifølge de beregninger, selskabet selv har opstillet i et svar på et spørgsmål fra Domstolen, udgør tabet i udeblevne restitutioner i alt 59 954,5598 ECU — i replikken og i ovennævnte svar på Domstolens spørgsmål formelt har bekræftet, at det har overdraget sine rettigheder til de pågældende restitutioner til selskabet Birra Peroni, der er sagsøger i sag 282/82. Da selskabet herved har givet afkald på sin ret til restitutionerne, kan det følgelig ikke længere kræve erstatning for de tab, det har lidt som følge af, at det ikke har fået udbetalt de pågældende restitutioner. Sagsøgte vil derfor være at frifinde for denne sagsøgers påstand om erstatning.

Erhververnes søgsmålskompetence

- 8 Med hensyn til de to sagsøgere, Birra Wührer og Birra Peroni, som har anført, at de er aftaleerhververe i forhold til de producenter, der har ret til at få udbetalt de ulovligt ophævede restitutioner, har Kommissionen draget gyldigheden af disse overdragelser i tvivl.
- 9 Kommissionen har anført, at overdragelserne havde særlig hjemmel i et cirkulære fra det italienske finansministerium angående betaling af restitutioner, og at kravet om betaling af restitutionerne på grundlag af overdragelserne undertiden er fremsat i strid med reglerne i cirkulæret, hvori der blandt andet er fastsat frister for fremsættelse af de nævnte krav.
- 10 Dette argument kan ikke tiltrædes. Muligheden for at kunne overdrage rettigheder er en regel, som principielt anerkendes i medlemsstaternes retsordener, og som følgelig ligeledes skal anerkendes i fællesskabsretten; Kommissionen kan derfor ikke over for sagsøgerne gøre gældende, at de i en periode, hvor restitutionerne var ophævet, ikke har overholdt de administrative regler, en medlemsstat har fastsat vedrørende en erhververs krav om betaling af restitutioner.

- 11 Kommissionen har desuden anført, at de pågældende overdragelser vedrørte retten til betaling af restitutionerne og ikke kravet om erstatning på grund af, at de ikke blev udbetalt.
- 12 Det må i den forbindelse understreges, at erhververen af en rettighed må anses for indtrådt i retten til at anlægge sag i tilfælde af, at rettigheden krænktes. Kommissionens argument må følgelig forkastes.
- 13 Kommissionen har endelig anført, at de pågældende overdragelser ikke gyldigt kunne ske, idet overdragerne, der alle er producenter af gritz og/eller brudris, ikke havde nogen ret til restitutionerne, idet disse på det pågældende tidspunkt var ophævet og endnu ikke genindført.
- 14 Det skal i den forbindelse blot bemærkes, at Kommissionen ikke over for sagsøgerne kan støtte ret på den retsstridige ophævelse af restitutionerne, idet sagsøgerne netop har anlagt sag med henblik på at få erstatning for de tab, de har lidt netop som følge af ophævelsen.

Forældelse

- 15 Det bemærkes, at Domstolen i dommene af 27. januar 1982 i de seks første forenede sager forkastede Rådets og Kommissionens argumentation om, at den femårige forældelsesfrist i artikel 43 i statuten for Domstolen var begyndt at løbe fra det tidspunkt, hvor de ulovlige, generelle retsakter blev offentliggjort, og Domstolen fastslog, at forældelsen begynder at løbe fra det tidspunkt, hvor alle de betingelser, som er en forudsætning for Fællesskabets erstatningspligt, er opfyldt; Domstolen fastslog desuden, at det drejer sig om tilfælde, hvor ansvaret har sin oprindelse i generelle retsakter, begynder forældelsesfristen at løbe, når retsaktens skadevoldende følger har vist sig i form af et tab, det vil i den foreliggende sag sige fra det tidspunkt, hvor der er vished for, at producenterne, der har foretaget forretningstransaktioner, der giver dem ret til udbetaling af restitutioner, har lidt et tab; Domstolen fastslog endelig, at det ikke over for producenterne kan gøres gældende, at forældelsesfristen begynder at løbe fra et tidspunkt, der ligger forud for det tidspunkt, hvor de skadevoldende følger af Fællesskabets ulovlige retsakter har vist sig.

- 16 Af det anførte følger således, at sagsøgenes krav om erstatning for de tab, de har lidt i de fem år, der gik forud for det tidspunkt, hvor hver enkelt af dem har afbrudt den femårige forældelsesfrist, jfr. artikel 43 i statuten for Domstolen, ikke er forældede.
- 17 Henset til de datoer, hvor enkelt af de fem første sagsøgere rettede henvendelse til Kommissionen samt de datoer, hvor de indgav stævninger til Domstolen, må søgsmålene vedrørende erstatningskravene, som hver enkelt af sagsøgerne hævder at have lidt i de perioder, som slutter den 18. oktober 1977, følgelig tages under realitetspåkendelse; perioderne begynder på følgende datoer: den 18. august 1975 for sagsøgeren Birra Wührer (sag 256/80), den 24. november 1975 for sagsøgeren Mangimi Niccolai (sag 257/80), den 28. november 1975 for sagsøgeren De Franceschi Marino & Figli (sag 265/80), den 12. februar 1976 for sagsøgeren Riserie Roncaia (sag 5/81) og den 9. marts 1976 for sagsøgeren De Franceschi Monfalcone (sag 51/81).
- 18 Det fremgår af sagsøgenes påstande, som yderligere er uddybet i deres svar på de skriftlige spørgsmål fra Domstolen, og af sagens omstændigheder, at kravene fra sagsøgerne Birra Wührer, Mangimi Niccolai, Riserie Roncaia og De Franceschi Monfalcone vedrører tab, som de har henført til de ovenfor angivne perioder. Indsigelsen om, at sagsøgenes krav er forældede, kan således ikke tages til følge.
- 19 Som det fremgår at det krav, som det sagsøgende selskab De Franceschi Marino & Figli fremsatte over for Kommissionen den 8. maj 1980 og selskabets svar på et spørgsmål fra Domstolen, har selskabet nærmere angivet, at det kræver erstatning for de tab, som opstod fra og med den 1. august 1975, altså før ovennævnte dato den 28. november 1975. Indsigelsen om, at denne sagsøgers krav er forældet, vil følgelig delvis være at tage til følge, nemlig for så vidt angår de beløb, selskabet har krævet som erstatning for de tab, selskabet har lidt mellem den 1. august og den 28. november 1975, mens indsigelsen ikke kan tages til følge for så vidt angår de beløb, selskabet har krævet som erstatning for de tab, der er opstået efter den dato.
- 20 Med hensyn til det sagsøgende selskab Birra Peroni har de sagsøgte institutioner ligeledes gjort gældende, at selskabets rettigheder delvis er forældede,

idet de har anført, at selskabet afbrød den femårige forældelse i artikel 43 i statuten for Dødstolen ved sin henvendelse til Kommissionen den 23. juni 1982, hvorimod dets erstatningskrav i stævningen delvis vedrører tab, der opstod på tidspunkter, der ligger mere end fem år forud for datoen den 23. juni 1982.

21 Det sagsøgende selskab har heroverfor rejst et nyt spørgsmål: Det har anført, at en af de betingelser, som er en forudsætning for den skadevoldende følge i den foreliggende sag, og hvorefter den femårige forældelsesfrist begyndte at løbe, var offentliggørelsen af Rådets forordninger nr. 1125 og 1127/78 af 28. maj 1978, hvorved de ulovligt ophævede restitutioner blev genindført; forordningerne blev først offentliggjort den 30. maj 1978.

22 Dette argument kan ikke tiltrædes, idet der ikke er årsagssammenhæng mellem de pågældende forordninger og de tab, som sagsøgeren har påberåbt sig, og som netop opstod som følge af den ulovlige situation, der bestod forud for, at de nævnte forordninger blev offentliggjort og trådte i kraft, hvilket netop skete for at bringe det ulovlige forhold til ophør.

23 Med hensyn til det sagsøgende selskab Birra Peroni, som har krævet erstatning for de tab, det har lidt fra og med den 1. september 1975, må indsigelsen om forældelse således delvis tages til følge, nemlig for så vidt angår de tab, der opstod mellem den dato og den 23. juni 1977, men forkastes for de tab, der viste sig efter sidstnævnte dato.

24 På baggrund heraf vil de perioder, der for hver enkelt af sagsøgerne skal lægges til grund, og som slutter den 18. oktober 1977, begynde som følger:

- a) for sagsøgeren i sag 256/80 den 18. august 1975;
- b) for sagsøgeren i sag 257/80 den 24. november 1975;
- c) for sagsøgeren i sag 265/80 den 28. november 1975;
- d) for sagsøgeren i sag 5/81 den 12. januar 1975;
- e) for sagsøgeren i sag 51/81 den 9. marts 1976, og
- f) for sagsøgeren i sag 282/82 den 23. juni 1977.

Fællesskabets ansvar

- 25 Som Domstolen fastslog i dommene af 4. oktober 1979 i ovennævnte sager og i dommen af 18. maj 1983 (Pauls Agriculture mod Rådet og Kommissionen for De europæiske Fællesskaber, sag 256/81, Sml. 1707) og i andre domme i tilsvarende sager, har Fællesskabet pådraget sig ansvar som følge af, at restitutionerne for majsgritz blev ophævet ved forordning nr. 665/75 og for brudris ved forordning nr. 668/75, men samtidig blev opretholdt for majsstivelse, hvorfor der er tale om en tilsidesættelse af princippet om ligebehandling af de forskellige grupper af berørte producenter.

Tabet

- 26 Med hensyn til sagsøgernes beregning af erstatningskravene på grundlag af de i de pågældende perioder ophævede restitutioner har Rådet og Kommissionen anført, at de sagsøgende produktionsselskaber eller — for så vidt angår de sagsøgere der havde fået overdraget producenternes rettigheder — deres leverandører kunne eller burde have kunnet undgå tabet ved at overvælte byrderne som følge af, at restitutionerne blev ophævet, på deres salgspriser. Ifølge Rådet og Kommissionen påhviler det sagsøgerne at bevise det modsatte, hvis de skal få medhold.
- 27 Sagsøgerne har bestridt, at det var muligt at foretage den pågældende overvæltning. Subsidiært har de anført, at de sagsøgte institutioner under alle omstændigheder normalt har bevisbyrden, når de gør gældende, at der faktisk ikke er lidt et tab. Sagsøgerne har dog anført forskellige omstændigheder og fremlagt visse statistiske oplysninger med henblik på at godtgøre, at den pågældende overvæltning af kommercielle grunde ikke kunne foretages, og at de eventuelle prisforhøjelser på øl i Italien skyldtes andre faktorer, blandt andet økonomiske og skattemæssige.
- 28 Da de sagsøgte institutioner ikke har fremført nogen omstændighed, der kan rejse tvivl om de nævnte oplysninger og de konklusioner, som sagsøgerne har draget på grundlag heraf, kan deres indsigelse ikke tages til følge.
- 29 De sagsøgte institutioner har desuden gjort gældende, at producenternes overvæltning af tabet på salgsprisen må fratrækkes, idet der har fundet overdragelser sted af retten til udbetaling af restitutionerne, uden tvivl mod en prisforhøjelse. Institutionerne har desuden påpeget, at en sådan formodet

forhøjelse af priserne peger i retning af, at der endog i de tilfælde, hvor bryggerierne ikke har fået overdraget rettighederne, har fundet en almindelig overvæltning sted på producenternes salgspriser, idet de sagsøgende produktionsselskabers priser alle er i samme størrelsesorden.

30 Dette argument kan ikke tiltrædes. Det kan ikke anses for bevist, at overdragelserne er sket mod en forhøjelse af salgspriserne, og endnu mindre, at der selv uden overdragelser er gennemført en almindelig prisforhøjelse.

31 For så vidt angår de sagsøgere, som har overtaget rettigheder, har de sagsøgte institutioner fremført det modsatte argument, nemlig at de med henblik på at godtgøre, at de faktisk har lidt et tab, må bevise, at de til de producenter, som har overdraget dem de nævnte rettigheder, har betalt et pristillæg svarende til de ikke-udbetalte restitutioner.

32 Dette argument fra de sagsøgte side kan heller ikke tiltrædes. De sagsøgere, der har fået overdraget rettigheder, støtter ikke deres påstand på, at deres overdragere i forhold til dem har foretaget overvæltning af beløb svarende til de omtvistede restitutioner. De pågældende sagsøgere har gjort gældende, at de har lidt et tab som følge af, at de ikke har fået udbetalt restitutioner i henhold til de rettigheder, de har fået overdraget. Spørgsmålet om, hvorvidt der har været en modydelse og i givet fald hvilken til gengælde for de rettigheder, de har fået overdraget, er følgelig uden betydning.

33 Heraf følger, at det tab, der bør erstattes sagsøgerne, skal beregnes således, at det svarer til de restitutioner, som ville være blevet udbetalt dem, såfremt anvendelsen af majsgritz og brudris til bryggeriindustrien i de ovenfor angivne perioder havde givet ret til samme restitutioner som anvendelsen af majs til fremstilling af stivelse.

34 Med hensyn til omregningen til national valuta af de erstatningsbeløb, de sagsøgte institutioner skal betale sagsøgerne, skal der anvendes den kurs, der er gældende på det tidspunkt, hvor det ved dom statueres, at der er erstatningspligt, jfr. Domstolens domme af 19. maj 1982 (Dumortier Frères m.fl., sag 64/76, Sml. s. 1733) og af 18. maj 1983 (Pauls Agriculture Limited mod Rådet og Kommissionen for De europæiske Fællesskaber, sag 256/81, Sml. s. 1707).

- 35 For så vidt angår størrelsen af det beløb, som hver enkelt af sagsøgerne har krævet, har de for Domstolen fremlagt en række bilag som bevis dels for de mængder af majsgritz og brudris, for hvilke de har rejst erstatningskrav, dels for de restitutionsbeløb, som ikke er udbetalt for disse mængder, hvis rigtighed Kommissionen kun kan anerkende, såfremt de kontrolleres af de kompetente myndigheder. På sagens nuværende trin kan Domstolen ikke udtale sig om oplysningernes rigtighed. Domstolen skal derfor ved en mellemafgørelse fastsætte de kriterier, den har lagt til grund for sin tilkendelse af erstatning til sagsøgerne, hvorved erstatningens størrelse fastsættes, enten efter aftale mellem parterne, eller, såfremt en sådan aftale ikke kommer i stand, af Domstolen.

Rentekravet

- 36 Sagsøgerne har desuden påstået Fællesskabet tilpligtet at svare renter fra forfaldstidspunkterne for udbetalingen af hver enkelt af restitutionerne, og efter sædvanligt gældende rentesatser, således at der tages hensyn til den tid, der er forløbet mellem nævnte tidspunkter og den dato, hvor erstatningen faktisk betales.
- 37 Da der er tale om krav, der er gjort gældende i forbindelse med Fællesskabets ansvar uden for kontraktsforhold efter artikel 215, stk. 2, må der vurderes på grundlag af de retsgrundsætninger, der er fælles for medlemsstaternes retssystemer, og som artiklen henviser til. Disse retssystemer anerkender i almindelighed rentekrav. Under hensyntagen til de kriterier, Domstolen har lagt til grund i lignende sager, opstår forpligtelsen til betaling af renter den dag, nærværende dom afsiges, i det omfang dommen statuerer pligt til erstatning af tabet. Rentesatsen er herved at fastsætte til 6 %.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (femte afdeling)

før endelig påkendelse af sagen,

for ret:

1. Vedrørende den af Riseria Modenese anlagte sag 267/80: sagsøgte frifindes.

2. Det europæiske økonomiske Fællesskab bør til de øvrige sagsøgere betale de beløb, som svarer til de produktionsrestitutioner for majsgritz og brudris, bestemt til bryggeriindustrien, som hver af sagsøgerne ville have oppebåret, såfremt anvendelsen af majs og ris til nævnte formål i perioden 1. august/1. september 1975 - 19. oktober 1977 havde givet ret til samme restitutioner som anvendelsen af majs til fremstilling af stivelse. For hver af sagsøgerne er perioden som følger:
 - a) for sagsøgeren Birra Wührer (sag 256/80): 4. september 1975 - 19. oktober 1977;
 - b) for sagsøgeren Mangimi Niccolai (sag 257/80): 16. marts 1976 - 19. oktober 1977;
 - c) for sagsøgeren De Franceschi Marino & Figli (sag 265/80): 28. november 1975 - 19. oktober 1977;
 - d) for sagsøgeren Riserie Roncaia (sag 5/81): 26. januar - 19. oktober 1977;
 - e) for sagsøgeren De Franceschi, Monfalcone (sag 51/81): 4. april - 19. oktober 1977, og
 - f) for sagsøgeren Birra Peroni (sag 282/82): 23. juni - 19. oktober 1977.

3. Af de pågældende beløb svares renter 6 % fra datoen for nærværende dom, hvilken dato ligeledes lægges til grund ved omregningen af ovennævnte beløb til national valuta.

4. Inden seks måneder efter domsafsigelsen meddeler parterne Domstolen størrelsen af de efter fælles aftale fastsatte erstatningsbeløb.

5. Såfremt en sådan aftale ikke kommer i stand, meddeler parterne inden for samme tidsrum Domstolen deres påstand, opgjort i tal.

6. Afgørelse om sagens omkostninger udsættes.

Due

Kakouris

Everling

Galmot

Joliet

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 13. november 1984.

Justitssekretæren
efter bemyndigelse

H. A. Rühl

Ekspeditionssekretær

O. Due

Formand for femte afdeling

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
P. VERLOREN VAN THEMAAT
FREMSAT DEN 10. JULI 1984¹

Høje Domstol.

1. Faktiske omstændigheder

Også i nærværende sag kan jeg vedrørende faktum henvise til retsmøderapporten, som indeholder en udtømmende fremstilling af de talrige faktiske omstændigheder, der har betydning for

sagen, som er en forening af flere sager. Indholdet af retsmøderapporten, hvis udfærdigelse er foreskrevet i Domstolens statut (jfr. artikel 18, stk. 4), indvirker i et ikke ubetydeligt omfang på generaladvokaternes forslag til afgørelse. Under henvisning til den retsmøderapport, der er udfærdiget i den foreliggende sag, kan jeg her nøjes med at give et kort resumé af de vigtigste af sagens omstændigheder.

1 — Oversat fra nederlandsk.